

EESTI MAAÜLIKOOL
Majandus- ja sotsiaalinstituut

Anastassia Ariskina

HAANJA VALLA FINANTSSEISUND 2011–2015
FINANCIAL POSITION OF HAANJA PARISH 2011–2015

Bakalaureusetöö
Maamajandusliku ettevõtluse ja finantsjuhtimise õppekava

Juhendaja: Uno Silberg, dr (maj)

Tartu 2017

Eesti Maaülikool Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Bakalaureusetöö lühikokkuvõte	
Autor: Anastassia Ariskina		Õppekava: 2012/2013	
Pealkiri: Haanja valla finantsseisund 2011–2015			
Lehekülgi: 48	Jooniseid: 8	Tabeleid: 7	Lisaid: 2
Osakond: Majandus- ja sotsiaalinstituut Uurimisvaldkond: Finantsanalüüs Juhendaja: Uno Silberg Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu, 2017			
Finantsanalüüs on finantsjuhtimise oluline osa, mille läbiviimine võimaldab hinnata organisatsiooni möödunud, käesoleva ja tulevikus oodatava finantsolukorra. Käesoleva töö eesmärgiks on hinnata Haanja valla finantsseisundit aastatel 2011–2015. Töö teoreetilises osas anti eesti- ja võõrkeelsele erialasele kirjandusele tuginedes ülevaade organisatsiooni finantsanalüüsist, selle eesmärgist ja meetoditest ning kohaliku omavalitsuse spetsiifikast finantsanalüüsi teostamisel. Töö empiirilises osas teostati Haanja valla tulemiaruaruande ja bilansi horisontaal- ja vertikaalanalüüs ning suhtarvude analüüs tuginedes Haanja valla majandusaasta aruannetele. Haanja valla finantsanalüüsist selgus, et kohaliku omavalitsuse finantsseisundi hindamise olulised näitajad – põhitegevuse tulem ja netovõlakoormus vastavad vallas seaduses toodud nõuetele 2011–2015 aastatel. Vaadeldaval perioodil esines Haanja vallas raskusi lühiajaliste võlgnevuste õigeaegsel tasumisel. Valla juhtkond peaks pöörama rohkem tähelepanu likviidsusele. Lisaks aastatel 2014–2015 ületasid valla kulud tulusid, valla juhtkond peab jälgima, et tulud ei sõltuks ühest allikast.			
Märksõnad: finantsanalüüs, kohalik omavalitsus, avalik sektor, erasektor			

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Bachelor's Thesis	
Author: Anastassia Ariskina		Speciality: 2012/2013	
Title: Financial position of Haanja parish 2011–2015			
Pages: 48	Figures: 8	Tables: 7	Appendixes: 2
Department: Institute of Economics and Social Sciences Field of research: Financial Analysis Supervisors: Uno Silberg Place and date: Tartu, 2017			
Financial analysis is a major part of financial management, which allows organisation to evaluate previous, current and prospective financial situation. The purpose of this research is to evaluate the financial situation of Haanja parish in the year of 2011–2015. The theoretical part of the research overviews Estonian and foreign professional literature, supported by a review of the organisational financial analysis, its aims and methods, and specifics of financial analysis of local government. The empirical part of the research contains a horizontal and vertical analysis of Haanja parish income statement, balance and ratio analysis, based on Haanja parish annual reports. The financial analysis of Haanja parish showed that the key indicators of evaluation of local government financial situation – surplus from operating activities and net indebtedness in 2011–2015 – comply with the requirements of the law. Over the reviewed period, Haanja parish experienced difficulties in due payment of the short-term liabilities. The parish administration should pay more attention to the liquidity. Besides, the parish expenditures in 2014–2015 exceeded income, the parish administration should supervise that income does not depend on a single source.			
Keywords: financial analysis, local government, public sector, private sector			

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. FINANTSANALÜÜSI TEOREETILISED ALUSED.....	7
1.1. Finantsanalüüsi eesmärk ja meetodid	7
1.2. Kohaliku omavalitsuse finantsanalüüsi spetsiifika	14
2. HAANJA VALLA FINANTSSEISUNDI ANALÜÜS	20
2.1. Haanja valla 2011–2015 tulud-kulud.....	20
2.2. Haanja valla finantsseisundi hindamine seisuga 31.12.2015.....	26
KOKKUVÕTE	37
KASUTATUD KIRJANDUS	40
SUMMARY	42
LISAD	45
Lisa 1. Haanja valla 2011-2015 tulemiaruanne koondatud andmed (tuhandetes eurodes).....	46
Lisa 2. Haanja valla 2011-2015 bilansside koondatud andmed (tuhandetes eurodes)	47

SISSEJUHATUS

Eestis on kohaliku omavalitsuse üksused (edaspidi – kohalik omavalitsus) vallad ja linnad, mis korraldavad ja juhivad kohaliku elu, lähtudes elanike vajadustest. Kohalikel omavalitsustel on omavahel samasugused kohustused ja õigused. Omavalitsuste elanikele pakutakse samaväärseid teenuseid. Riigi poolt pannakse omavalitsustele kohustusi vaid seaduse alusel või kokkuleppel. Kohalikel omavalitsustel on palju ülesandeid elanike heaolu korraldamisel, kuid rahalised vahendid ülesannete täitmiseks on piiratud. Seetõttu on oluline teostada finantsanalüüsi, mis annab hinnangu kulutustele ja saadud tuludele ning aitab selgitada, milline on kohaliku omavalitsuse finantsseisund.

Töö on aktuaalne seoses Eesti Vabariigi poolt vastuvõetud haldusreformi seaduse ja määrusega, mille tulemusel moodustub uus haldusüksus Haanja valla, Misso valla, Mõniste valla, Rõuge valla ja Varstu valla ühinemise teel. Ühinemise eesmärgiks on uue haldusüksuse arengupotentsiaali ja konkurentsivõime suurendamine ning sellest tulenevalt elanike elukvaliteeti parandamine. Seoses tulenevate muutustega on ühinevate valdade elanikud eriti huvitatud valla tegevustest. Töö võimaldab suurendada Haanja valla kohaliku kogukonna kaasatust ja arusaadavust valla tegevuste ja eelarve protsesside üle.

Töö on uudne, sest autorile teadaolevalt ei ole Haanja vallas teostatud finantsanalüüsi, mis hõlmaks bilansi ja tulemiaruaande horisontaal- ning vertikaalanalüüsi ning suhtarvude analüüsi. Töö annab võimaluse valla kogukonnale põhjalikult tutvuda vallas toimuvate protsesside ja tegevustega. Töö annab lisaväärtuse seoses sellega, et antakse kohalikule kogukonnale vastuseid finantsküsimuste kohta ning antakse soovitusi valla juhtkonnale finantsseisundi parandamiseks, et saaks edaspidi pakkuda valla elanikele paremaid võimalusi teenuste osutamisel.

Töö probleemiks on anda ülevaade Haanja valla finantsolukorrast aastatel 2011–2015 ning anda soovitusi valla juhtkonnale edaspidiseks tegutsemiseks ning tutvuda Haanja valla elanike vallas toimuvate tegevustega.

Käesoleva töö eesmärgiks on hinnata Haanja valla finantsseisundit aastatel 2011–2015.

Selleks, et töö eesmärki saavutada on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Anda ülevaade organisatsiooni finantsanalüüsist, selle eesmärgist ja meetoditest.
2. Anda ülevaade kohaliku omavalitsuse spetsiifikast finantsanalüüsi teostamisel.
3. Analüüsida Haanja valla tulusid–kulusid aastatel 2011–2015.
4. Teostada Haanja valla finantsseisundi analüüs tuginedes teoreetilises osas kirjeldatud meetoditele.

Töös kasutatud analüüsi meetodiks on kvantitatiivne uurimismeetod. Kvantitatiivne uurimismeetod on meetod, mille tulemusi väljendatakse arvandmetes. Esmaste andmete allikateks on erialane kirjandus ja interneti artiklid, teisesteks andmeteks on Haanja valla 2011–2015 majandusaasta aruanded. Andmete analüüsimiseks kasutatakse aruandluse vertikaal- ja horisontaalanalüüsi ning suhtarvuanalüüsi.

Töö koosneb kahest osast. Esimeses, teoreetilises osas antakse ülevaade finantsanalüüsi alustest ning tutvustatakse finantsanalüüsi teostamiseks vajalikke informatsiooni allikaid ja erinevaid analüüsi meetodeid, antakse ülevaade kohaliku omavalitsuse spetsiifikast finantsanalüüsi teostamisel ning tutvustatakse peamisi erinevusi erasektori ja avaliku sektori organisatsioonide finantsanalüüsi teostamisel.

Teises, empiirilises osas antakse lühiülevaade Haanja vallast, teostatakse tulemiaruaande ja bilansi horisontaal- ja vertikaalanalüüs ning suhtarvude analüüs. Vaadeldavaks perioodiks on aastad 2011–2015, sest 2016. majandusaasta aruanne ei olnud töö koostamise ajal veel esitatud ning 2016. aasta andmete kogumine oleks raske. Suhtarvuanalüüsi teostamisel pööratakse tähelepanu valla likviidsusele, võõrkapitali kasutamise analüüsile ning kohaliku omavalitsuse finantsseisundi hindamise olulistele näitajale – põhitegevuse tulem ja netovõlakoormus. Samuti hinnatakse, kuidas on valla finantsseisund muutunud 2015. aastal võrreldes 2011. aastaga, uuritakse, millised on valla peamised tuluallikad ja kululiigid ning tehakse järeldusi finantsanalüüsi tulemuste alusel.

1. FINANTSANALÜÜSI TEOREETILISED ALUSED

1.1. Finantsanalüüsi eesmärk ja meetodid

Organisatsiooni stabiilne edukus sõltub oma tegevuse efektiivsest planeerimisest, uuringutest majandusliku keskkonna ja enda võimaluste kohta, mis võimaldab organisatsioonil valida majandustegevuse õiget strateegiat ja taktikat. Samuti on väga suur roll finantsanalüüsil, mille teostamise tulemusel hinnatakse organisatsiooni tegevuse tulemusi ning uuritakse erinevate sisemiste ja väliste tegurite mõju põhinäitajatele.

Finantsanalüüs on organisatsiooni möödunud, käesoleva ja tulevikus oodatava finantsolukorra hindamise protsess, mille eesmärgiks on hinnangu andmine ettevõtte finantsseisundile. Analüüsi tulemustest on huvitatud erinevad huvirühmad: organisatsiooni juhtkond ja omanikud, pangad, tarnijad ja kreditorid, konkurendid, töötajad. Finantsanalüüsi protsessi võib jagada kolme etappi (Tearu, Krumm 2005: 15-16):

1. Ettevalmistav etapp, mille käigus püstitatakse analüüsi eesmärgid.
2. Näitajate arvutamine ning interpreteerimine.
3. Tulemuste üldistamine ja ettepanekute tegemine.

Analüüsi teostamiseks saadakse infot peamiselt raamatupidamise aruannetest: bilanss, kasumiaruanne ning rahavoogude aruanne (Tearu, Krumm 2005: 15-16).

Bilanss on aruanne, mis fikseerib finantsseisundit kindlal ajahetkel ning annab ülevaadet ettevõtte varadest (aktiva) ja nõuetest nende vastu (passiva). Kindlal päeval loetakse kõik, mis organisatsioonil on rahalises väärtuses kokku (varad) ning teiselt poolt loetakse kokku kõik võlgnevused. Varade ja võlgnevuste vahe on organisatsiooni puhasväärtus (omakapital). Bilanss väljendab ettevõtte tegevusaja jooksul toimunud tehingute tulemust. Üldiselt kajastab bilanss minevikulist väärtust kui praegusi maksumusi. (Rünkla 2003: 44)

Kasumiaruanne on finantsaruanne, mis kajastab organisatsiooni majandustegevuse tulusid ja kulusid kindla perioodi jooksul. Tulud on aruandeperioodi sissetulekud, millega kaasneb

varade suurenemine või kohustuste vähenemine. Kulud on aruandeperioodi väljaminekud, millega kaasneb varade vähenemine või kohustuste suurenemine. Tulud ja kulud fikseeritakse nende tekkimise hetkel, vaatamata sellele, kas raha on laekunud või välja makstud. Kasum on ettevõtte perioodi jooksul teenitud tulude ja nende saamiseks tehtud kulude vahe. (Reinberg 1999: 53)

Rahavoogude aruanne kajastab raha või rahalise ekvivalendi sissetulekuid ja väljaminekuid perioodi jooksul. Rahavoogude aruanne koostatakse kassapõhiselt vastandina bilansile ja kasumiaruandele, mis arvutatakse tekkepõhisel alusel. Bilanss ja kasumiaruanne näitavad organisatsiooni tõhusust ning võimaldavad prognoosida majanduslikku aktiivsust. Rahavoogude aruanne näitab, miks ettevõttel ei ole raha dividendide väljamaksmiseks juhul, kui on märkimisväärne kasum, või vastupidi: miks kahjumi puhul ei esine rahapuudust. (Kallas 2002: 251)

Finantsanalüüsi teostamisel kasutatakse järgmised meetodid (Subramanyam, Wild 2009: 28):

1. Võrdlev finantsanalüüs (mida nimetatakse ka horisontaalanalüüsiks).
2. Ühise suurusega finantsanalüüs (mida nimetatakse ka vertikaalanalüüsiks).
3. Suhtarvude analüüs.
4. Rahavoogude analüüs.
5. Hindamine.

Horisontaalanalüüsi teostamisel võrreldakse muutusi organisatsiooni bilansis, kasumiaruandes või rahavoogude aruandes kahe või mitme aasta jaoks. Kui soovitakse analüüsida kahe-kolme aasta näitajad, on soovitatav teostada iga-aastase muutuste analüüsi, mille puhul analüüsitakse rahalisi ja protsentsuaalseid muutusi ning muutuste põhjuseid. Kui analüüsitakse pikemat perioodi, soovitatakse valida baasaastat, millega võrreldakse kõik perioodid. (Subramanyam, Wild 2009: 28-30)

Vertikaalanalüüsi teostamisel uuritakse erinevate kirjete omavahelisi suhtelisi osatähtsusi. Näiteks bilansi analüüsimisel võib aluseks võtta koguvara ja kohustused + omakapital. Seejärel väljendatakse kõik bilansikirjed protsendina baassummast. Kasumiaruande

analüüsimisel võib baasiks võtta müügikäibe ning selgitatakse teiste näitajate osakaal müügikäibest. (Subramanyam, Wild 2009: 31)

Suhtarvude analüüs on kõige populaarsem ja laialdaselt kasutatav finantsanalüüsi meetod. Antud analüüsi teostamine võimaldab tuvastada olulisi suhteid ja võrdlemise aluseid, mida on raske avastada uurides komponente eraldi. Nii nagu ka teiste analüüside puhul, on suhtarvud kõige kasulikumad siis, kui nad on tulevikku suunatud, sest me võime korrigeerida suhtarvu mõjutavaid tegureid. Samuti tuleb hinnata tegureid, mis võivad mõjutada tulevaseid suhtarve. Seetõttu suhtarvude analüüsi kasulikkus sõltub kasutajate oskustest suhtarve tõlgendada, mis on kõige keerulisemaks aspektiks antud analüüsi teostamisel. Kasutades organisatsiooni finantsaruandeid on võimalik arvutada mitmeid suhtarve, millest mõned on üldiselt kohaldatavad finantsanalüüsis ning teised sobivad konkreetsete asjaolude analüüsimiseks. (Subramanyam, Wild 2009: 33-35)

Suhtarvude analüüsi saab rakendada järgmistes valdkondades finantsanalüüsi teostamisel (Tearu, Krumm 2005: 19-27):

1. Maksevõime analüüs.
2. Varade kasutamise efektiivsuse analüüs.
3. Finantsvõimenduse ehk võõrkapitali kasutamise analüüs.
4. Tasuvuse ehk rentaabluse analüüs.

Rahavoogude analüüsi kasutatakse peamiselt selleks, et hinnata organisatsiooni rahaliste vahendite allikaid ja kasutamise viise. Antud analüüs annab ülevaate sellest, millistest allikatest organisatsioon saab rahastamist ja kuidas kasutab oma ressursse. Samuti kasutatakse antud analüüsi rahavoogude planeerimisel ning likviidsuse analüüsi osana. (Subramanyam, Wild 2009: 39)

Hindamine on finantsanalüüsi oluline etapp, mille teostamine võimaldab hinnata organisatsiooni või selle aktsiate tegeliku väärtuse. (Subramanyam, Wild 2009: 40)

Järgmisena on välja toodud suhtarvude arvutamise valemid ja tõlgendused valdkondade lõikes.

1. Maksevõime analüüs – eesmärgiks on hinnata organisatsiooni maksevõimet. Maksevõime analüüs näitab, kas ettevõttel on piisavalt raha ja likviidset vara kohustuste õigeaegseks tasumiseks, kas organisatsioon on maksevõimeline. (Tearu, Krumm 2005: 19)

Lühivõlgade üldine kattekordaja ehk lühiajaline maksevõime kordaja (Valem 1) näitab, mitu korda on käibevara kogusumma suurem kui lühiajalised kohustused. Käibevara on likviidne vara, mida saab suhteliselt lühikese perioodi jooksul konverteerida rahaks ning vajadusel maksta lühiajalisi kohustusi. (Reinberg 1999: 77) Heaks loetakse kattekordajat 1,6 või rohkem, nõrgaks 1,1 ja vähem. (Tearu, Krumm 2005: 20)

$$\text{Lühiajaline maksevõime kordaja} = \frac{\text{Käibevara}}{\text{Lühiajalised kohustused}} \quad (1)$$

Lühivõlgade üldise kattekordaja peamiseks puuduseks on see, et antud suhtarv ei arvesta käibevara struktuuri, millest sõltub organisatsiooni tegelik maksevõime. Likviidsete varadega on kergem võlgu maksta. Kõrgema likviidsusega käibevara suhet lühiajalistesse võlgadesse näitab kiire maksevalmiduse kordaja ehk likviidsuskordaja. (Valem 2) (Reinberg 1999: 78) Heaks loetakse maksevõimekordajat 0,9 või rohkem, nõrgaks 0,3 ja vähem. (Tearu, Krumm 2005: 20)

$$\text{Likviidsuskordaja} = \frac{\text{Käibevara} - \text{Varud} - \text{Ettemaksud}}{\text{Lühiajalised kohustused}} \quad (2)$$

Vahetu maksevalmiduse kordaja (Valem 3) näitab, milline osa lühiajalistest kohustustest on kaetud kõrglikviidse varaga – raha ja väärtpaberitega. Antud suhtarv näitab, kui suure osa lühiajalistest kohustustest on organisatsioonil võimalik kohe maksta. Arvväärtus võib olla väiksem kui 0,2. (Alver, Reinberg 2002: 310-311)

$$\text{Maksevalmiduskordaja} = \frac{\text{Raha ja väärtpaberid}}{\text{Lühiajalised kohustused}} \quad (3)$$

Puhaskäibekapital (Valem 4) on oluline maksevõime näitaja. Antud näitaja puhul on tegemist rahalise näitajaga, mitte suhtarvuga, mis näitab, kui palju on suunatud käibevaradesse pikaajalisi finantseerimise allikaid – pikaajalisi kohustusi ja omakapitali. Puhta käibekapitali näitaja peab olema positiivne. (Tearu, Krumm 2005: 21)

$$\text{Puhaskäibekapital} = \text{Käibevara} - \text{Lühiajalised kohustused} \quad (4)$$

Puhaskäibekapital varades (Valem 5) on suhtarv, mida saab arvutada puhta käibekapitali summa põhjal. Organisatsiooni maksevõime tase on seda kõrgem, mida kõrgem on puhaskäibekapitali suhe varadesse.

$$\text{Puhaskäibekapital varadest} = \frac{\text{Puhaskäibekapital}}{\text{Vara}} \quad (5)$$

2. Varade kasutamise efektiivsuse analüüs – eesmärgiks on hinnata, kui efektiivselt kasutab organisatsioon enda varasid müügi käibe genereerimiseks. Näitajad arvutatakse nii vara kohta tervikuna kui ka vara liikide lõikes. (Tearu, Krumm 2005: 22)

Põhivara käibesiduvus (Valem 6) näitab, kui efektiivselt kasutab ettevõtte põhivara müügitulu saamisel – kui palju müügitulu saab ühe euro põhivara kohta. Liiga madal näitaja tähendab seda, et organisatsioon investeerib põhivarasse liiga palju, võrreldes sellest saadava müügituluga. Kõrge näitaja viitab sellele, et ettevõtte kasutab põhivara efektiivselt või ka sellele, et firmal on põhivara vähe ning ei ole võimalust seda juurde soetada. (Alver, Reinberg 2002: 314)

$$\text{Põhivara käibesiduvus} = \frac{\text{Müügitulu}}{\text{Põhivara keskmine maksumus}} \quad (6)$$

Koguvara käibekordaja (Valem 7) näitab ettevõtte vara kasutamist tervikuna. Mida kõrgem on antud näitaja, seda efektiivsemalt kasutab organisatsioon oma varasid. (Tearu, Krumm 2005: 22-23)

$$\text{Koguvara käibekordaja} = \frac{\text{Müügitulu}}{\text{Keskmine koguvara}} \quad (7)$$

Varude käibekordaja ehk käibesagedus (Valem 8) näitab, mitu korda perioodi jooksul müüb organisatsioon keskmiselt enda varusid. Antud näitaja kirjeldab varude käibekiirust. Mida kõrgem näitaja on, seda efektiivsemalt kasutab firma varusid müügitulu saamisel. (Alver, Reinberg 2002: 312)

$$\text{Varude käibekordaja} = \frac{\text{Müüdud toodangu omamaksumus}}{\text{Varude keskmine maksumus}} \quad (8)$$

Varude käibevälde (Valem 9) näitab, kui pika aja jooksul müüb ettevõtte keskmiselt varusid. Päevade arvuks aastas on 360 või 365 päeva. Tavaliselt ei tohiks kaubavaru maksumus ületada 80% puhaskäibekapitalist. Piirmäär sõltub majandusharust, näiteks toidupoodide normaalne käibevälde on 12–15 päeva. (Alver, Reinberg 2002: 312)

$$\text{Varude käibevälde} = \frac{360}{\text{Varude käibekordaja}} \quad (9)$$

Raha keskmine laekumisperiood (Valem 10) näitab, kui pika maksetähtaja annab ettevõtte oma klientidele ning kui kiiresti nad maksavad oma kohustusi. Antud näitaja iseloomustab kohustuste sissenõudmise efektiivsust ja debitoorse võlgnevuse likviidsust. (Reinberg 1999: 80)

$$\text{Raha keskmine laekumisperiood} = \frac{\text{Keskmine debitoorne võlgnevus}}{\text{Müügitulu}} \times 360 \quad (10)$$

3. Finantsvõimenduse ehk võõrkapitali kasutamise analüüs – eesmärgiks on näidata, mis määral kasutab organisatsioon laenatud vahendeid ning kas firmal on võimalus maksta kulutusi, mis on seotud võõrvahendite katmisega. (Tearu, Krumm 2005: 24)

Võlakordaja (Valem 11) näitab, kui suur osa organisatsiooni varadest on finantseeritud laenatud vahenditega. Antud näitaja võiks olla kuni 70%. Kui ettevõttel puudub võõrkapital või võõrkapitali osakaal on liiga väike võib see tähendada seda, et organisatsioonil pole tulusaid projekte tulevikuks või ei leidu sobivaid laenu võimalusi. (Kõomägi 2006: 125)

$$\text{Võlakordaja} = \frac{\text{Koguvõlgnevus}}{\text{Varad}} \quad (11)$$

Soliidsuskordaja (Valem 12) näitab omakapitali osakaalu finantseerimisallikatest. Kõrge näitaja viitab organisatsiooni halvale finantsstruktuuri juhtimisele. (Tearu, Krumm 2005: 26)

$$\text{Soliidsuskordaja} = \frac{\text{Omakapital}}{\text{Kohustused} + \text{Omakapital}} \quad (12)$$

Omakapitali võlasiduvus (Valem 13) iseloomustab võõrkapitali kasutamisega seotud riski. Mida kõrgem näitaja on, seda rohkem laieneb omaniku risk ka kreditoridele, suurendades raha kättesaamise riski. (Alver, Reinberg 2002: 316)

$$\text{Omakapitali võlasiduvus} = \frac{\text{Kohustised}}{\text{Omakapital}} \quad (13)$$

Intresside kattekordaja (Valem 14) iseloomustab organisatsiooni võimalusi maksta intresse. Näitaja peab olema vähemalt 2,5. (Kõomägi 2006: 124)

$$\text{Intresside kattekordaja} = \frac{\text{Ärikasum}}{\text{Intressid}} \quad (14)$$

4. Tasuvuse ehk rentaablu analüüs – eesmärgiks on hinnata efektiivsust kasumi teenimisel. Antud analüüsi läbiviimisel kasutatakse peamiselt kolme näitajate rühma: müügikäibe rentaablus, varade kasumitootlus ja omakapitali rentaablus. (Teearu, Krumm 2005: 27)

Müügikäibe puhasrentaablus (Valem 15) näitab puhaskasumi osatähtsust müügikäibest. Antud näitaja iseloomustab ettevõtte hinnakujundust, kulude struktuuri ja tootmise efektiivsust. (Alver, Reinberg 2002: 320)

$$\text{Müügikäibe puhasrentaablus} = \frac{\text{Puhaskasum}}{\text{Müügikäibe}} \quad (15)$$

Koguvara puhasrentaablus (Valem 16) näitab, kui palju teenis iga ettevõtlusesse paigaldatud euro puhaskasumit. Antud näitaja iseloomustab juhtimise tõhusust organisatsiooni vara kasutamisel kasumi teenimisel. (Alver, Reinberg 2002: 321)

$$\text{Koguvara puhasrentaablus} = \frac{\text{Puhaskasum}}{\text{Perioodi keskmine koguvara}} \quad (16)$$

Omakapitali puhasrentaablus (Valem 17) näitab puhaskasumit lihtaktsionäride investeeritud kapitali ühe euro kohta.

$$\text{Omakapitali puhasrentaablus} = \frac{\text{Puhaskasum}}{\text{Omakapital}} \quad (17)$$

Finantsanalüüs on finantsjuhtimise oluline osa, mis võimaldab hinnata ettevõtte möödunud, käesoleva ja tulevikus oodatava finantsolukorra. Finantsanalüüsist on huvitatud paljud kasutajad. Omanikele annab finantsanalüüsi teostamine võimalust hinnata, kui efektiivselt organisatsioon tegutses ning kuidas suurendada kasumit tulevikus. Kreditooridele ja tarnijatele

annab finantsanalüüs ülevaadet selle kohta, kuidas saab ettevõtte oma võlgnevusi täita. Finantsanalüüsi teostamiseks kasutatakse mitmeid meetodeid, milledeks on horisontaal- ja vertikaalanalüüs, rahavoogude analüüs ning suhtarvude analüüs.

1.2. Kohaliku omavalitsuse finantsanalüüsi spetsiifika

Kohalik omavalitsus on avaliku sektori administratiivne üksus, mille ülesandeks on korraldada ja juhtida kohaliku elu, pakkudes elanikele teenuseid vastavalt nende vajadustele. Vaatamata kohaliku omavalitsuse suurusele peavad nad täitma samasuguseid ülesandeid ning osutama elanikele samaväärseid teenuseid, et tagada maksimaalse majandusliku heaolu ühiskonnas. Kuna ülesandeid on palju ning ressursid nende täitmiseks piiratud, on kohaliku omavalitsuste juhtkonnal suur vastutus otsuste tegemisel. Seetõttu on oluline teostada finantsanalüüsi kohalikes omavalitsustes, et hinnata möödunud ja käesoleva finantsolukorra ning analüüsida prognoose tulevikuks.

Kohaliku omavalitsuse nagu ka teiste avaliku sektori ja mittetulundusühingute organisatsioonide eesmärgid erinevad erasektori ettevõtete eesmärkidest. Erasektori organisatsioonide peamine eesmärk on kasumi suurendamine. Avalik sektor ja mittetulundusühingud pakuvad teenuseid, mis tõstavad ühiskonna elukvaliteeti ning nende organisatsioonide tegevuse tulemust hinnatakse mitte teenitud kasumi poolest, vaid saavutuste poolest. Näiteks koolide aruanded peavad sisaldama andmeid õpilaste edasijõudmise ja lõpetajate arvu kohta. Kuna avaliku sektori eesmärgiks ei ole kasumi teenimine, siis ei ole finantsaruandluse eesmärgiks finantstulemuste hindamine. Avaliku sektori ja mittetulundusühingute raamatupidamise jaoks oluliseks osaks on eelarve koostamine, mille abil kontrollitakse tuliseid ja kulusid. Mittetulundusühingud ja avalik sektori organisatsioonid peavad esitama finantsaruanded, kus tuuakse välja informatsioon rahaliste ressursside sissetulekute ning väljaminekute kohta ning näidatakse, kas rahalised ressursid on kasutatud ettenähtud eesmärkidel. (Granof 2001: 2-7)

Avaliku sektori finantsaruannete eesmärgid on järgmised (Granof 2001: 12):

1. Hinnata majanduslikku olukorda. Aruanded võimaldavad kasutajatel analüüsida tulemusi ja praegust finantsseisundit.
2. Võrrelda tegelikke tulemusi eelarvega.
3. Tõendada vastavust seadustega.
4. Hinnata efektiivsust. Kasutajad saavad aruannetest teada, kas organisatsiooni eesmärgid on saavutatud ja kui tõhusalt.

Lisaks kasumi orienteeruvusele on ka teisi erinevusi avaliku ja erasektori finantsjuhtimises. Antud erinevusi kirjeldab David Carlson oma artiklis (Carlson 2015):

1. Eelarvestamise probleemid. Avaliku sektori organisatsioonidel ei ole alati võimalust oma kulude planeerimisel toetuda eelmistele perioodidele, kuna eelarved võivad ootamatult suureneada või väheneda näiteks valimiste tulemuste tõttu. Erasektori ettevõtetel on rohkem vabadust vajalike korrigeerimiste tegemisel, aga avaliku sektori eelarved on kinnitatud ning muudatuste tegemine nõuab palju bürokraatiat.
2. Raamatupidamise põhimõtted. Kuigi avaliku ja erasektori raamatupidamise põhimõtted on sarnased, meetodika ning prioriteedid on erinevad. Avaliku sektori organisatsioonid peavad näitama, et raha oli kulutatud vastavalt vajadustele, mitte oodatust rohkem. Erasektoris on samuti kulutuste vähenemine teretulnud, kuid kasumi suurendamiseks on lubatud teha rohkem kulutusi kui planeeriti.
3. Aruandekohustus. Auditi kohustus on kõikidel avaliku sektori organisatsioonidel ning vastavalt tingimustele ka erasektori ettevõtetel. Auditi läbiviimise põhimõtted on sarnased raamatupidamise põhimõtetega – avaliku sektori organisatsioonides kontrollitakse peamiselt kulutuste vastavust eelarvele. Aruandekohustus on ka organisatsioonide juhtkonnal. Kuigi erasektori juhtkond peab samuti vastutama aktsionäride ja omanike eest, ei ole nende tegevuste analüüs nii range nagu avalikus sektoris. Avaliku sektori organisatsioonide juhtkonna otsused peaaegu alati arutatakse avalikult ning kuna pole võimalik teha otsuseid, mis meeldiksid kõikidele, on avaliku sektori juhtkonna töö kaitstud vaid järgmiste valimisteni. (Carlson 2015)

Kuna avaliku sektori organisatsioonide eesmärgiks on elanikkonna heaolu tõstmine, kasutatakse selleks pidevalt riiklike ressursse. Ressursside kogus on piiratud, seetõttu peab tegema valiku lähtudes maksumusest ja saadud kasust. Valed otsustused mõjuvad avaliku sektori organisatsiooni heaolule negatiivselt ning vähendavad võimaluse ühiskonna vajaduste rahuldamiseks. Seetõttu on otsuste tegemiseks oluline teostada finantsanalüüsi, mis annab hinnangut kulutustele. (Moorhead 2016) Finantsaruannete analüüs avalikus sektoris on eriala, mis hõlmab lisaks üldisele valitsuse finantsolukorra analüüsile ka tema tegevuse tulemuste analüüsi. Lisaks sellele on kasulik teha finantsolukorra prognoose lähiaastateks. Finantsanalüüsi läbiviimine avaliku sektori organisatsioonides on oluline tegutsemise tõhususe mõõtmiseks ja eesmärkide saavutamiseks. (Kara 2012: 83)

Avaliku sektori organisatsioonide finantsseisundi hindamine on keeruline ülesanne. Põhjuseks on asjaolu, et avaliku sektori organisatsioonid sõltuvad riigi majanduslikust, poliitilisest, demograafilisest ning sotsiaalsest olukorrast ning on tihedalt seotud finantstoetust andvate riikide finantsprobleemidega. Seetõttu on oluline esialgu hinnata tingimusi, millest analüüsitava organisatsioon tegutseb ja seejärel teha kindlaks, millised potentsiaalsed muutused ja sündmused võivad organisatsiooni tulemusi tulevikus mõjutada. (Granof 2001: 427)

Michael H. Granof pakub avaliku sektori organisatsioonide finantsseisundi hindamiseks kasutada kompleksanalüüsi, mis koosneb seitsmest osast (Granof 2001: 428-430):

1. Üldine lähenemisviis.
 - Ülevaade käesolevast majanduslikust, poliitilisest ja sotsiaalsest keskkonnast, milles organisatsioon tegutseb.
 - Majanduslikku, poliitilist ja sotsiaalset keskkonda tulevikus mõjutatavate tegurite selgitamine ja hindamine.
 - Organisatsiooni jooksva seisundi hindamine võrreldes majandusaasta aruande andmetega.
 - Organisatsiooni finantsseisundi prognoos järgmisteks viieks aastaks
2. Organisatsiooni hetkeseis ning võimalikud muutused keskkonnas.
 - Elanikkond – elanikkonna vanuseline struktuur, sissetulekute tase, hariduse tase.

- Majanduslikud tingimused – kodanikke sissetulekud, peamised tööstusharud, töötuse määr, maksude baas, vara väärtus elaniku kohta.
 - Poliitiline kliima – valitsuse ametlik struktuur, poliitilise konkurentsi määr, elanikkonna rahulolu ja ootused valitsusest, suhted riigi valitsusega ja teiste kohalike omavalitsustega.
 - Sotsiaalsed tingimused – kuritegevuse tase.
3. Muutused, mis võivad mõjutada valitsuse töökeskkonda ja finantsolukorda – demograafilised ja geograafilised piirid (mõju infrastruktuurile, mõju ärituludele ja tegevuskuludele), omavalitsuse ning ettevõtete poolt pakutavate teenuste ulatus ja iseloom, poliitiline kliima, valitsuse vorm ja korraldus, poliitiline positsioon ja valitsustevahelised suhted, tehnoloogia areng, sotsiaalsed muutused, elanike sissetulekud.
 4. Ülevaade finantsolukorrast lähtudes esitatavatest aruannetest – üldine avalikustamise kvaliteet, audiitori arvamus, põhilised raamatupidamise põhimõtted, eelarvestamise ja raamatupidamisega seotud kogemus.
 5. Finantsnäitajate arvutamine ja tõlgendamine.
 - Finantsvõimaluste kasutamine – omavahendite allikatest saadud tulu suhe keskmise perekonna sissetulekusse, omavahendite allikatest saadud tulu suhe koguvara väärtusesse, maksustava käibe suhe kogu jaemüügi käibesse, müügi maksumäärad.
 - Muutused tuludes ja kuludes ning muutuste põhjused, muutused tulude stabiilsuses – valitsustevaheliste tulude suhe kogu tegevustuludesse, varadest saadud tulu suhe kogu tegevustuludesse, piiratud tulude suhe kogu tegevustuludesse, ühekordsete tulude suhe kogu tegevustuludesse.
 - Kulutuste struktuuri muutuste trendid – töötajate arv elaniku kohta, kulude protsentuaalne jaotamine funktsioonide lõikes.
 - Likviidsuse suhtarvud – vabade vahendite suhe tegevustuludesse, raha ja lühiajaliste investeeringute ning nõuete suhe lühiajalistesse võlgnevustesse.
 - Võlakoormuse suhtarvud – laenu marginaal, võlgnevuse kattekordaja, tagasimaksete tähtaegade struktuur.
 - Pension ja muud toetused peale töötegevuse lõpetamist – eelarvest finantseerimata pension, väljamakstud pensionide protsent tegelikest toetustest.

- Uute laenusummade muutused.
 - Kapitali kulutuste muutused – tüübi, geograafilise piirkonna ja põhjuste järgi.
6. Eelarve prognoos.
- Ülevaate sellest, kuidas trendid ja eksogeensed muutujad mõjutavad peamisi eelarve näitajaid järgmise viie aasta jooksul.
 - Finantsaruannete ja muude oluliste vahendite prognoos.
7. Kokkuvõte ja järeldused – kas valitsusel on rahalisi vahendeid, et osutada vajalikke teenuseid järgmistel aastatel? Millised on peamised riskid ja ebakindlused, mis võivad raskendada valitsusel pakkuda neid teenuseid?

Nii erasektori kui ka avaliku sektori organisatsioonide jaoks teostatavat finantsanalüüsi saab klassifitseerida erinevatel viisidel. Finantsanalüüsi klassifitseeritakse vastavalt selle eesmärgist, sisust ning vormist. Finantsaruandeid, mis sisaldavad konkreetseid omadusi, analüüsitakse kasutades erinevad näitajad kas mõõtmise või võrdluste tegemise abil. Teostades erinevaid meetodeid analüüsitakse, kas avaliku sektori organisatsioonil on võimalik maksta lühi- ja pikaajalisi võlgnevusi õigeaegselt või mitte. Kuigi analüüsimeetodeid on palju, soovib Ekrem Kara oma artiklis kasutada avaliku sektori organisatsioonide finantsseisundi analüüsimisel kahte meetodit:

1. Trendi analüüsi – finantsanalüüsi meetod, mille teostamisel uuritakse finantsaruannete objektide muudatusi aja jooksul. Analüüsi rakendamisel võrreldakse aruandeaasta näitajad kas eelmise aasta või baasaasta näitajatega.
2. Suhtarvude analüüs – finantsanalüüsi meetod, mille teostamine avalikus sektoris näitab organisatsiooni varade tõhusust, finantsstruktuuri, likviidsust ning võimalust maksta kohustisi. (Kara 2012: 83-84)

Tabelis 1 on välja toodud finantsanalüüsi erisused erasektori ja avaliku sektori organisatsioonides. Kohalike omavalitsuste ja ka teiste avaliku sektori organisatsioonide eesmärgid erinevad erasektori ettevõtete eesmärkidest. Peamiseks erinevuseks on see, et avaliku sektori organisatsioonid ei ole orienteeritud kasumile, selle pärast ei ole ka kasumlikkuse finantsanalüüs oluline.

Tabel 1. Finantsanalüüsi erisused erasektori ja avaliku sektori organisatsioonides (autori koostatud)

Erasektori organisatsioonid	Avaliku sektori organisatsioonid
On orienteeritud kasumile – kasumlikkuse analüüs on oluline	Ei ole orienteeritud kasumile – kasumlikkuse analüüs ei ole oluline
Käive peab olema	Tihti ei ole käivet
Teenuse maksumus ja hind on olemas	Ei pruugi olla teenuse maksumust ja hinda
Saab valida kliente	Kliente ei saa valida
Harva saavad riiklike toetusi – tulud ei sõltu toetustest	Saavad riiklike toetusi – tulud sõltuvad toetustest
Sõltub vähem riiklikust olukorrast	Väga palju sõltub riiklikust olukorrast – oluline on anda ülevaadet hetke olukorrast
Eelarve koostamise kohustust pole – aruandluse kohustust kulutuste kohta pole	Eelarve koostamise kohustus – aruandluse kohustus kulutuste kohta

Kohaliku omavalitsuse eesmärgiks on pakkuda elanikele teenuseid, mis tõstaks heaolu ühiskonnas. Kuna kohalikud omavalitsused saavad riiklike toetusi tegevuseks, on neil kohustus esitada aruandeid, mille abil kontrollitakse, et rahalised vahendid oleksid kasutatud ettenähtud eesmärkidel. Oluliseks erinevuseks era- ja avaliku sektori organisatsioonide vahel on ka see, et avaliku sektori organisatsioonid sõltuvad väga palju riiklikust olukorrast, majanduslikest, poliitilistest ja sotsiaalsetest tingimustest. Sarnaselt erasektoriga on oluline teostada avaliku sektori organisatsioonides maksevõime analüüsi, et hinnata, kas organisatsioonil on piisavalt vahendeid kohustuste õigeaegseks täimiseks ning võõrkapitali kasutamise analüüsi, et hinnata, mis määral kasutab organisatsioon võõrvahendeid ja kas on tal võimalust maksta sellega seotud kulutusi.

2. HAANJA VALLA FINANTSSEISUNDI ANALÜÜS

2.1. Haanja valla 2011–2015 tulud-kulud

Haanja vald paikneb Võru maakonna kaguosas. Vald piirneb idas Misso ja Vastseliina vallaga, põhjas Võru vallaga, läänes Rõuge vallaga ning lõunas Läti Vabariigiga. Haanja vallas on kompaktsema asustusega kolm suuremat küla: Haanja, Ruusmäe ja Luutsniku.

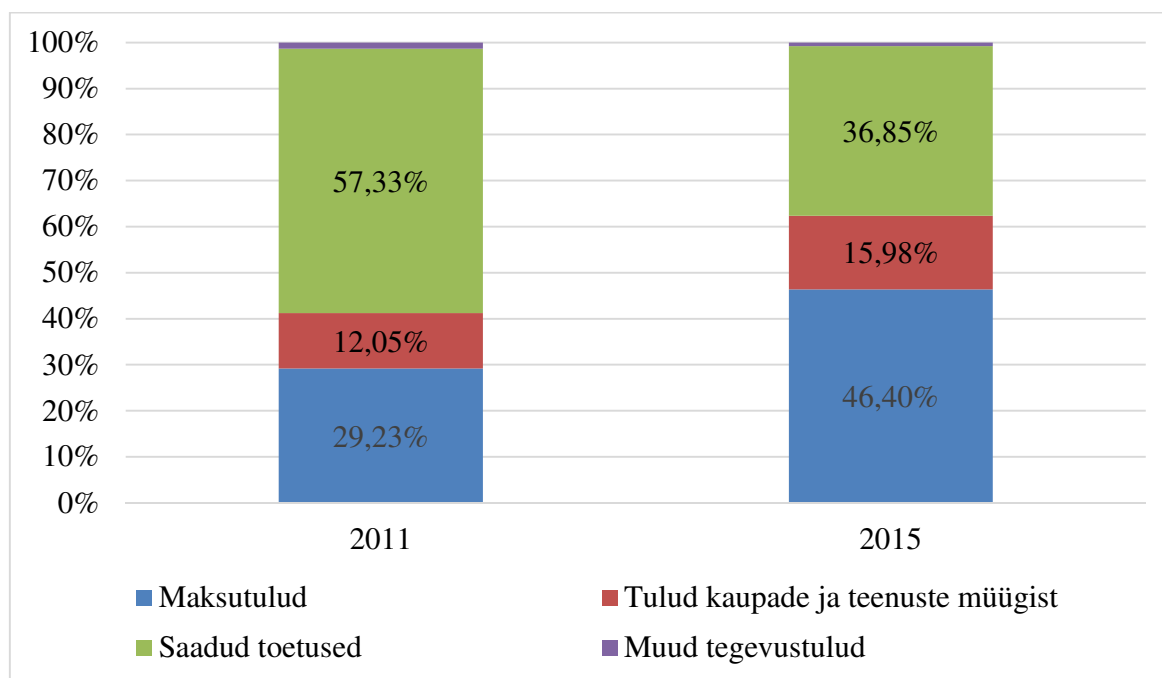
Haanja valla eripära on paiknemine Haanja Looduspargi territooriumil. Suurem osa valla territooriumist on kaetud looduskaitsete piirangutega ning Võrumaal eelisarendatava suunaga, metsamajandusega, ei saa valla ettevõtjad tegeleda. Looduskaitsete piirangud ja nende karmistamine eramaadel pärsib kohalikku majandustegevust. Haanjas on turism arenev ja kasvav majandusharu. Suvel külastavad turistid peamiselt Suurt Munamäge ja Rogosi mõisa ning talvisel hooajal külastatakse Haanja puhke- ja spordikeskust (suusarajad).

Haanja valla 2011–2015 aastate tulude-kulude analüüsimisel teostatakse tulemiaruanete vertikaal- ja horisontaalanalüüsi. Uuritakse, millised on valla peamised tuluallikad ja kululiigid ning kuidas on tulude-kulude osakaalud muutunud vaadeldava perioodi jooksul. Tulude-kulude analüüsi teostamiseks vajalikke algandmeid saadakse Haanja valla 2011–2015 majandusaasta aruannetest. 2011–2015 tulemiaruanete kohta on koostatud koondtabel (Lisa 1).

Kohalike omavalitsuste peamiseks sissetulekute allikateks on maksud, toetused ning teenuste müük. Riiklike maksutulude (tulumaks ja maamaks) ja tasandus- ja toetusfondi eesmärgiks on garanteerida kohalikele omavalitsustele piisavad vahendid kohalike elu küsimuste ja probleemide lahendamiseks. Suurem osa kohalike omavalitsuste sissetulekutest on elanike poolt makstud füüsilise isiku tulumaks, millest osa laekub riigile. Teine suur sissetuleku allikas on maamaks, mis laekub täiel määral kohalikesse eelarvetesse. Lisaks riiklikele maksudele võivad vallad ja linnad jõustada ka kohalikke makse (nt reklaamimaks, parkimistasu), aga nende osakaal eelarves on väike. Tasandusfond võimaldab ühtlustada

kohalike omavalitsuste eelarveliste võimalusi. Toetusfond hõlmab valdkondlike toetusliike, mis aitab katta õpetajate tööjõukulusid, maksta koolilõunat kinni, maksta toimetulekutoetusi ja vajaduspõhist peretoetust ning hoida korras kohalikke teid. Samuti on linnadel ja valdadel võimalus taotleda projektipõhiselt toetust. (Finantsjuhtimine...)

Haanja valla tulude analüüsimisel teostati tegevustulude vertikaalanalüüs tulu liikide lõikes 2011. ja 2015. aastate jaoks, et selgitada tulude liikide osakaalu kogutulust (joonis 1).

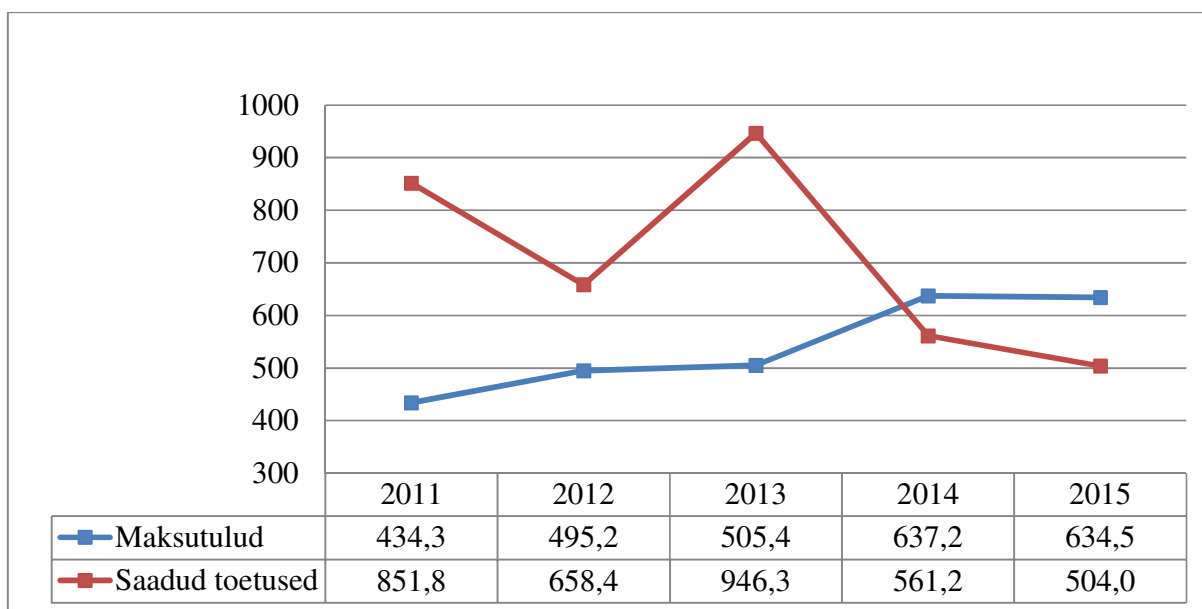
Joonis 1. Haanja valla tegevuskulude osakaal tulu liikide lõikes kogutulust 2011. ja 2015. aastal (Autori koostatud Haanja valla majandusaasta aruannete põhjal)

2011. aasta Haanja valla tegevustulud moodustavad 1485,90 tuhat eurot. Jooniselt 1 selgub, et 2011. aastal on peamiseks tuluallikaks saadud toetused, mis moodustab 57,33% kogutulust (851,80 tuhat eurot). Suuremad saadud toetused 2011. aastal on riigieelarvest tasandusfondi sihtfinantseerimine, millest 155,30 tuhat eurot on eraldatud hariduskulude katteks, 36,70 tuhat eurot toimetulekutoetuseks ja 12,4 tuhat eurot on puuetega laste hooldajatetoetus ning üldisesse fondi kohalike omavalitsuste maksulaekumiste erinevuste tasandamisest tulenevalt 195,3 tuhat eurot. Suuruselt teiseks tululiigiks 2011. aastal on maksutulud, moodustades

29,23% kogutulust (434,30 tuhat eurot), millest 394,10 tuhat eurot on tulumaks ning 40,20 tuhat eurot maamaks.

Nagu selgub jooniselt 1 on Haanja valla 2015. aastal peamiseks tuluallikaks maksutulud 634,50 tuhat eurot, moodustades 46,40% kogutuludest, seal hulgas tulumaks füüsilise isiku tulult 587,40 tuhat eurot ning maamaks on 47,10 tuhat eurot. 2015. aastal suuruselt teiseks tuluallikaks on saadud toetused. Toetusi on 2015. aastal kokku saadud summas 504,00 tuhat eurot (36,85% kogutulust). Suuremad saadud toetused 2015. aastal on mittesihtotstarbeline finantseerimine riigieelarvest 423,80 tuhat eurot, millest 298,20 tuhat eurot on kohaliku omavalituse toetusfondi finantseerimine, sealhulgas 183,70 tuhat eurot on eraldatud hariduskulude katmiseks, 48,50 tuhat eurot sotsiaaltegevuseks, 66,00 tuhat eurot kohalike teede hooldusele ning üldisesse fondi kohalike omavalitsuste maksulaekumiste erinevuste tasandamisest tulenevalt 125,60 tuhat eurot ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskus saadud tegevuskulude sihtfinantseerimine summas 30,30 tuhat eurot.

Joonisel 2 on välja toodud Haanja valla suuremad tuluallikad – maksutulud ja saadud toetuste tulud 2011–2015 aastal.

Joonis 2. Haanja valla maksutulud ja saadud toetused aastatel 2011 – 2015 (tuhat eurot)
(Autori koostatud Haanja valla majandusaasta aruannete põhjal)

Kuni 2013. aastani Haanja valla peamiseks tulullikaks olid saadud toetused. See on seotud sellega, et aastatel 2011–2013 kestsid mitmed finantseeritavad projektid: veemajanduse rekonstrueerimise projekt algas 2011. aastal ja kestis kuni 2013. aasta lõpuni, 2012. aastal lõpetati Haanja küla ühisveevärgi- ja reoveekanaliseerimise trasside rekonstrueerimistööd, 2013. aastal on samuti lõpetatud Ruusmäe küla vee- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimistööd.

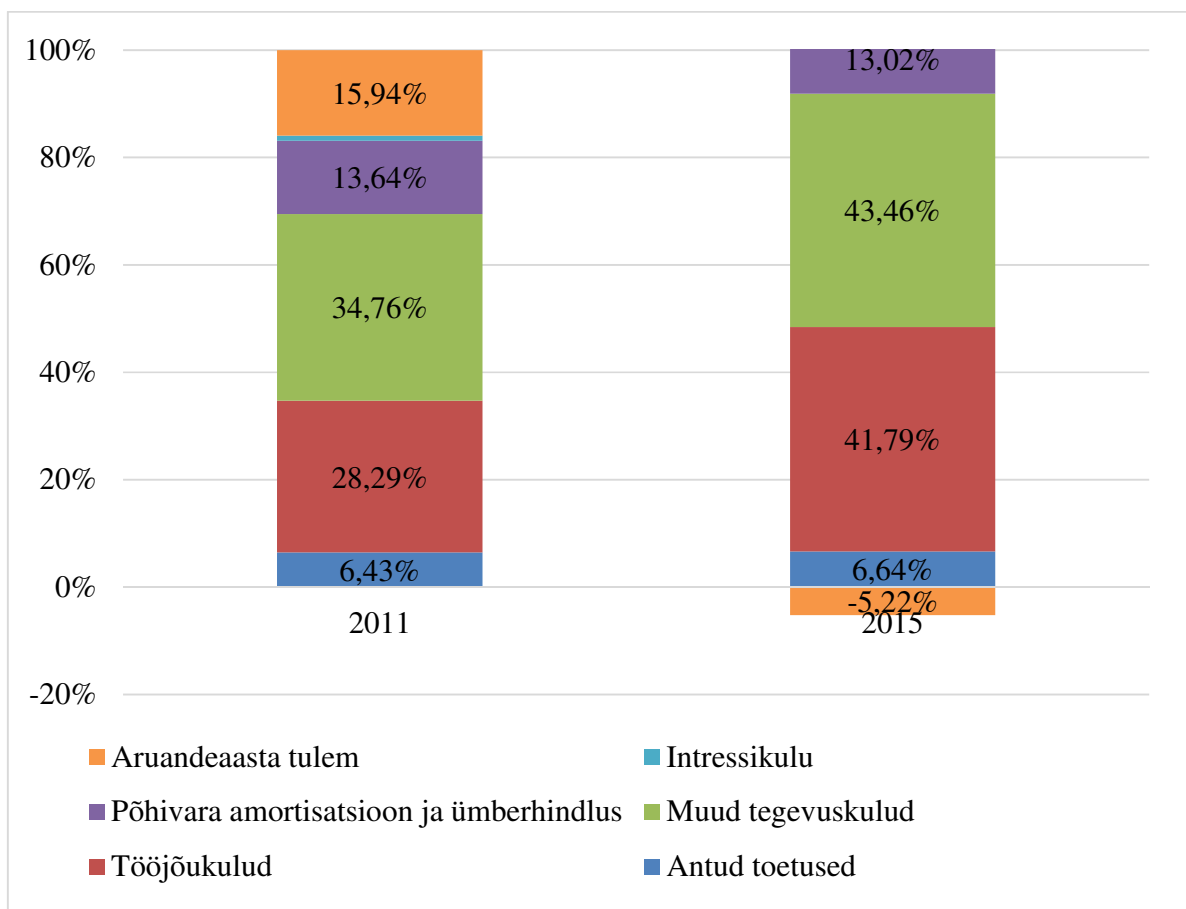
Jooniselt 2 on näha, et aastatel 2011–2015 maksutulud järjest tõusevad, umbes 90% maksutuludest moodustab valla elanike poolt makstud tulumaks ning 10% maamaks. Kuigi nii üldine Haanja valla elanike arv, kui ka tööealise rahvastiku (15–74-aastased) arv vaadeldaval perioodil väheneb (tabel 2), suureneb elanike poolt makstud tulumaks. Seda on mõjutanud nii töötasu alammäära tõus (2011. aastal – 278,02 eurot, 2015. aastal – 390,00 eurot), kui ka keskmise töötasu tõus (2011. aasta – 839 eurot, 2015. aastal – 1065,00 eurot).

Tabel 2. Haanja valla elanike arv aastatel 2011–2015 (Eesti Statistika andmebaas, RV0282)

Aasta/vanuserühm	0-14	15-74	75 ja vanemad	Kokku
2011	130	750	140	1020
2012	131	748	125	1004
2013	125	737	122	984
2014	119	749	122	990
2015	116	727	126	969

Kohalike omavalitsuste peamised väljaminekud on kulud haridusele – lasteaiad ja koolid. Need kulud moodustavad peaaegu poole kõikidest väljaminekutest. Kolmandik kuludest moodustab kohalike teede hooldus ning elanike vaba aja veetmisega seotud teenused. (Finantsjuhtimine...)

Haanja valla 2011. ja 2015. aasta tegevuskulude analüüsimiseks teostati vertikaalanalüüs, kus uuritakse kui suure osa moodustavad erinevad kulud tegevustulust (Joonis 3).

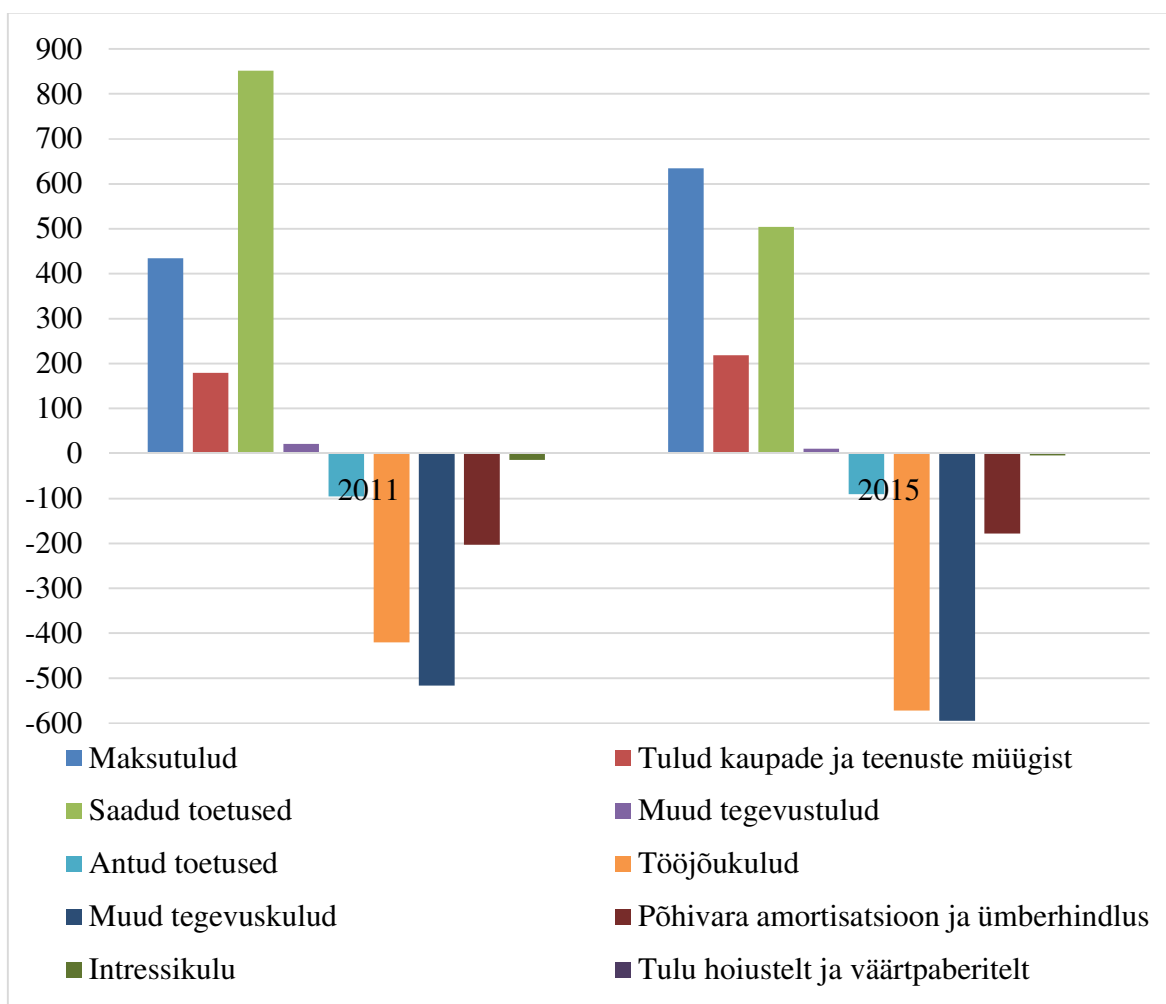
Joonis 3. Haanja valla kulude osakaal tegevustuludest 2011. ja 2015. aastal (Autori koostatud Haanja valla majandusaasta aruannete põhjal)

Jooniselt 3 näeme, et nii 2011. kui 2015. aastal suuremaks kululiigiks on muud tegevuskulud, mis moodustavad vastavalt 34,76% ja 43,46% tegevustuludest. 2011. aastal muud tegevuskulud on 516,50 tuhat eurot, millest suuremat osa moodustavad kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud, käibemaksukulu, rajatiste majandamiskulu, õppevahendite kulu ja muud majandamiskulud. 2015. aastal muud tegevuskulud on 594,30 tuhat eurot, millest suuremat osa moodustavad kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud, muud majandamiskulud, käibemaksukulu, rajatiste majandamiskulud ning õppevahendite ja koolituse kulud.

Mõlemal aastal suuruselt teiseks kululiigiks on tööjõukulud, mis 2011. aastal moodustavad 28,29% tegevustuludest ning 2015. aastal moodustavad 41,79%. 2011. aasta moodustavad

tööjõukulud 420,30 tuhat eurot, millest töötasukulud on 309,10 tuhat eurot, sotsiaalmaksu ja töötuskindlustusmaksed 110,20 tuhat eurot ning töötajate õppelaenude kustutamine 1,0 tuhat eurot. 2015. aastal moodustavad Haanja valla tööjõukulud 571,50 tuhat eurot, mis koosnevad töötasukuludest 425,60 tuhat eurot, sotsiaalmaksu- ja töötuskindlustusmaksukuludes 144,70 tuhat eurot ning erisoodustuskuludest, sh töötajate õppelaenude kustutamine 1,20 tuhat eurot.

Selleks, et võrrelda Haanja valla 2011. aasta tulude ja kulude muutusi 2015. aastaga teostati tulemiaruaande horisontaalanalüüs (Joonis 4).

Joonis 4. Haanja valla tulud ja kulud 2011. ja 2015. aastal (tuhat eurot) (Autori koostatud Haanja valla majandusaasta aruannete põhjal)

2015. aastal moodustavad Haanja valla tegevustulud kokku 1367,60 tuhat eurot, mis tähendab, et võrreldes 2011. aastaga on tulud vähenenud 7,96% võrra. 2011. aasta tulemiks on positiivne tulemit 236,90 tuhat eurot, 2015. aastal vähenes tulemit 130,14% võrra, moodustades negatiivset tulemit -71,40 tuhat eurot. Tegevustuludest kõige rohkem suurenesid maksutulud 46,10% võrra 434,30 tuhat eurost 634,50 tuhat euroni ning kõige rohkem vähenesid muud tegevustulud 48,79% võrra 20,70 tuhat eurost 10,60 tuhat euroni. Tegevuskuludest kasvasid kõige rohkem tööjõukulud 35,97% võrra 420,30 tuhat eurost 571,50 tuhat euroni. Tegevuskuludest vähenes kõige rohkem põhivara amortisatsioon ja ümberhindlus 12,14% võrra 202,70 tuhat eurost 178,10 tuhat euroni.

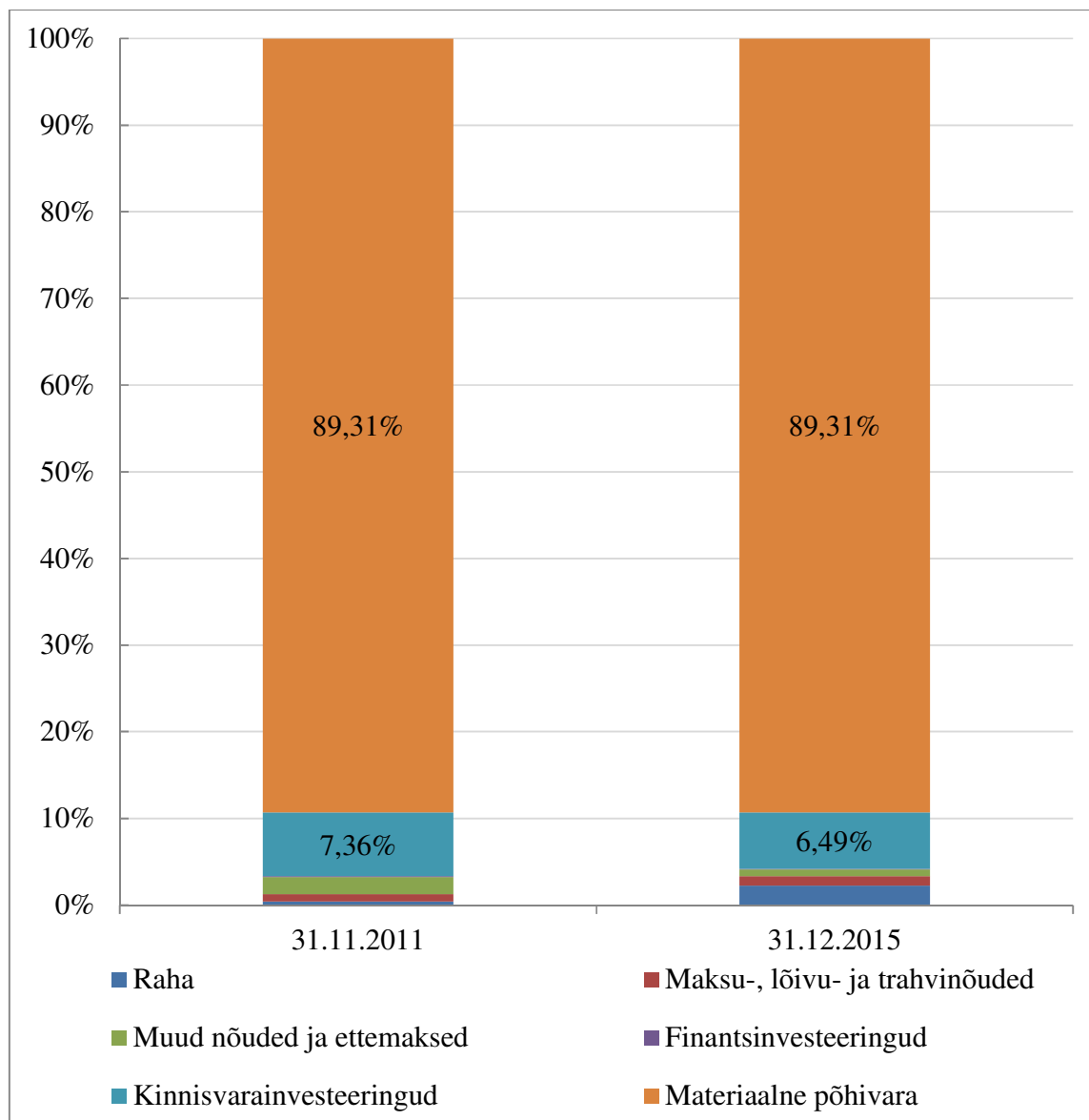
Haanja valla 2011–2015 aastate tulude-kulude analüüsi teostamisel selgus, et 2011–2013 aastatel valla peamiseks tuluallikaks olid saadud toetused ning alates 2014. aastast peamiseks tuluallikaks on maksutulud. Terve vaadeldava perioodi jooksul maksutulud järjest tõusevad, mis viitab elanike palgatõusule, kuna elanikke arv (sealhulgas tööealiste elanikke arv) vallas väheneb. Nii 2011. aastal, kui ka 2015. aastal peamiseks kululiigiks on muud tegevuskulud, millest suurema osa moodustavad kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud ning suuruselt teiseks kululiigiks on tööjõukulud, mis on vaadeldava perioodi jooksul tõusnud kõige rohkem – 35,97% võrra. Haanja valla juhtkond peab jälgima, et kulud ei ületaks tulusid. Pikaajalises perspektiivis peab valla juhtkond tähelepanu pöörama, et valla tulud ei sõltuks ühest allikast, oluline on jaotada tuluallikad.

2.2. Haanja valla finantsseisundi hindamine seisuga 31.12.2015

Haanja valla finantsseisundi hindamiseks teostatakse 2011–2015 bilansside vertikaal- ja horisontaalanalüüsi ning suhtarvuanalüüsi. Valla finantsseisundi hindamiseks analüüsitakse eraldi valla aktiva ning passiva kirjed selgitades, kuidas on kirjete osakaal muutunud 2015. aastal võrreldes 2011. aastaga. Horisontaalanalüüsi tulemustena selgitatakse, millised suuremad muutused on toimunud Haanja valla bilansis 2015. aastal võrreldes baasaastaga. Suhtarvuanalüüsi teostamisel pööratakse tähelepanu valla likviidsusele, võörkapitali kasutamise analüüsile ning kohaliku omavalitsuse finantsseisundi hindamise olulistele näitajale – põhitegevuse tulemit ja netovõlakoorumus. Analüüsi teostamiseks vajalikke

algandmeid saadakse Haanja valla 2011–2015 majandusaasta aruannetest. 2011–2015 bilansside kohta on koostatud koondtabel (Lisa 2).

Haanja valla finantsseisundi hindamiseks analüüsitakse esmalt Haanja valla aktiva kirjete osi, koostades bilansi aktiva poole vertikaalanalüüs. Analüüsi koostamisel võrreldakse andmed seisuga 31.12.2011 ja 31.12.2015 (Joonis 5)

Joonis 5. Haanja valla aktiva kirjete osakaal koguarast seisuga 31.12.2011 ja 31.12.2015 (Autori koostatud Haanja valla majandusaasta aruannete põhjal)

Jooniselt 5 näeme, et nii 2011. kui ka 2015. aastal moodustab kõige suurema osa koguvaradest materiaalne põhivara. Mõlemal aastal on osakaal 89,31%.

Vastavalt Haanja valla majandusaasta aruande lisale „Aastaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtted“ kuuluvad materiaalse põhivarade hulka need varad, mida kavatsetakse kasutada pikema perioodi jooksul kui üks aasta ning mille soetusmaksumus on üle 2000 eurot. Põhivara on kajastatud soetusmaksumuses, millest arvatakse maha akumulieeritud kulum ja võimalikud allahindlused. Amortiseerimine väljendab põhivara kasutamise aega, mitte väärtuse langust (RTJ 5, §24). Haanja valla uue põhivara kulumi normid aastas sõltuvad põhivara grupist (tabel 3). Kui põhivara koosneb erineva hinnangulise kasuliku elueaga komponentidest, mille soetusmaksumust on võimalik usaldusväärselt hinnata, võetakse komponendid eraldi arvele.

Tabel 3. Haanja valla põhivara kulumi normid aastas (Haanja valla 2015. aasta majandusaasta aruanne)

Põhivara grupp	Kulumi normid aastas
Maa	0%
Hooned ja rajatised	2-10%
Masinad ja seadmed	10-25%
Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia seadmed	10-50%
Inventar, tööriistad	10-50%
Arvutustehnika	10-50%

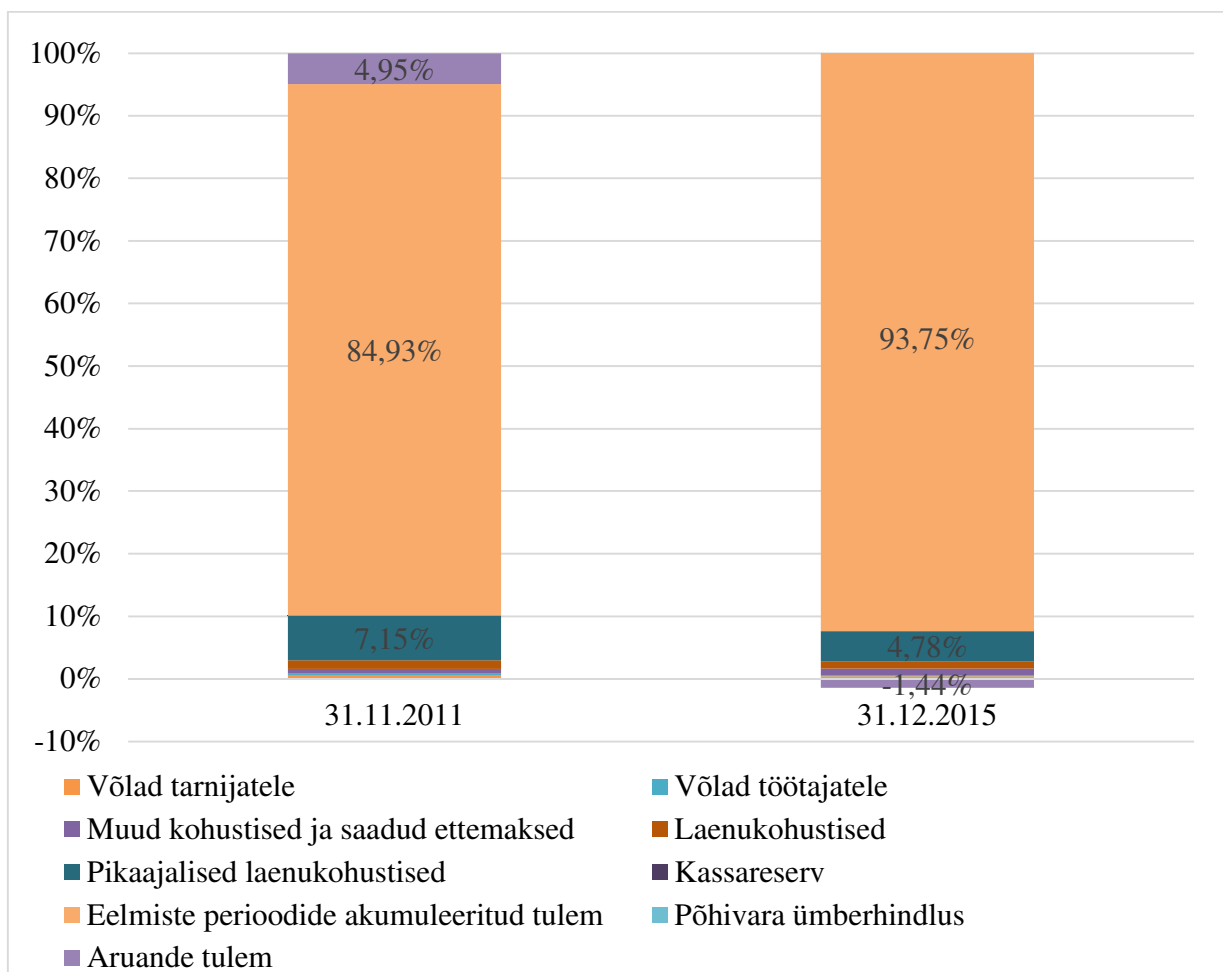
Aastaruande lisas „Materiaalne põhivara“ on välja toodud põhivarad gruppide lõikes: maa, hooned ja rajatised, masinad ja seadmed, muu põhivara ning lõpetamata tööd ja ettemaksud. Materiaalse põhivarade jääkväärtus seisuga 31.12.2015 on 4432,90 tuhat eurot. Majandustarkvara *PMen* väljavõttes Põhivara koond on välja toodud, millisele allüksusele põhivara kuulub ja kes vastutab põhivara eest. 2015. aastal võeti ümberhindlusena arvele varem maakatastrisse kandmata Haanja Vallavalitsuse maad summas 4,50 tuhat eurot, mis hinnati maa maksustamishinnas. Aruandeaastal on Haanja Vallavalitsuse maa müüdüd hinnaga 0,80 tuhat eurot. Vastavalt RTJ-le 5 maad ei amortiseerita, kuna tegemist on piiramata kasutusega varaga (RTJ 5, §21). Seisuga 31.12.2015 on maa jääkväärtus 11,90 tuhat eurot. 2015. aasta suurimad investeringud põhivarasse on seotud Haanja kooli multispordiväljaku

ning Rogosi mõisa abihoone paadikuuri ehitamise lõpetamisega. Haanja kooli multisportiväljaku ehitamist alustati 2014. aastal, maksumus kokku on 51,60 tuhat eurot, millest 31,90 tuhat eurot moodustab Ettevõtluse Arendamise SA toetus. Rogosi mõisa abihoone – paadikuuri ehitamise tööde kogumaksumus on 30,39 tuhat eurot, millest 9,00 tuhat eurot on Kultuuriministeeriumi toetus. Paadikuuri ehitamise töödele on 2015. aastal kulutatud 25,33 tuhat eurot. Majandusaastal tehtud kulutused põhivara ehitamisele võetakse arvele lõpetamata ehitisena. Lõpetamata ehitisi ei amortiseerita. Kui ehitustööd on lõpetatud ja vald hakkab hoonet kasutama, siis klassifitseeritakse põhivara ümber grupist lõpetamata tööd ja ettemaksud gruppisse hooned ja rajatised ja hakatakse amortisatsiooni arvestama. 2015. aastal oli ehitused lõpetatud ja põhivara ümberklassifitseeritud summas 103,50 tuhat eurot.

Kinnisvarainvesteeringud moodustavad 31.12.2011 seisuga 7,36% koguvaredest. Seisuga 31.12.2015 on kinnisvarainvesteeringute osakaal vähenenud, kuid mitte oluliselt 0,87% võrra, moodustades 6,49% koguvaredest.

Kinnisvarainvesteering on maa või hoone, mida hoitakse renditulu saamise või turuväärtuse tõusmise eesmärgil ning mis ei ole kasutusel muus majandustegevuses (RTJ 6, § 7). Kohalike omavalitsuste eesmärgiks pole tulu teenimine. Seega pole eesmärk kinnisvarainvesteeringutest renditulu teenimine, vaid panustatakse kohalikku kooliharidusse, turismi, sporditegevusse, kultuuritegevusse jne. Haanja vallas on kinnisvarainvesteeringud kajastatud soetusmaksumuse meetodil, analoogiliselt materiaalse põhivaraga, kinnisvara investeeringud võetakse arvele soetusmaksumuses, millest arvatakse maha akumulieeritud kulum ja võimalikud allahindlused. Seisuga 31.12.2015 on kinnisvarainvesteeringute jääkväärtus 321,90 tuhat eurot. Soetusmaksumus on 417,70 tuhat eurot ja akumulieeritud kulum 95,80 tuhat eurot. Aruandeaastal on kinnisvarainvesteeringutelt saadud renditulud 8,80 tuhat eurot ning kinnisvarainvesteeringute halduskulud on 11,50 tuhat eurot.

Järgmisena koostatakse bilansi vertikaalanalüüs, kus võrreldakse Haanja valla bilansi passiva kirjete osatähtsust seisuga 31.12.2011 ja 31.12.2015 (Joonis 6).

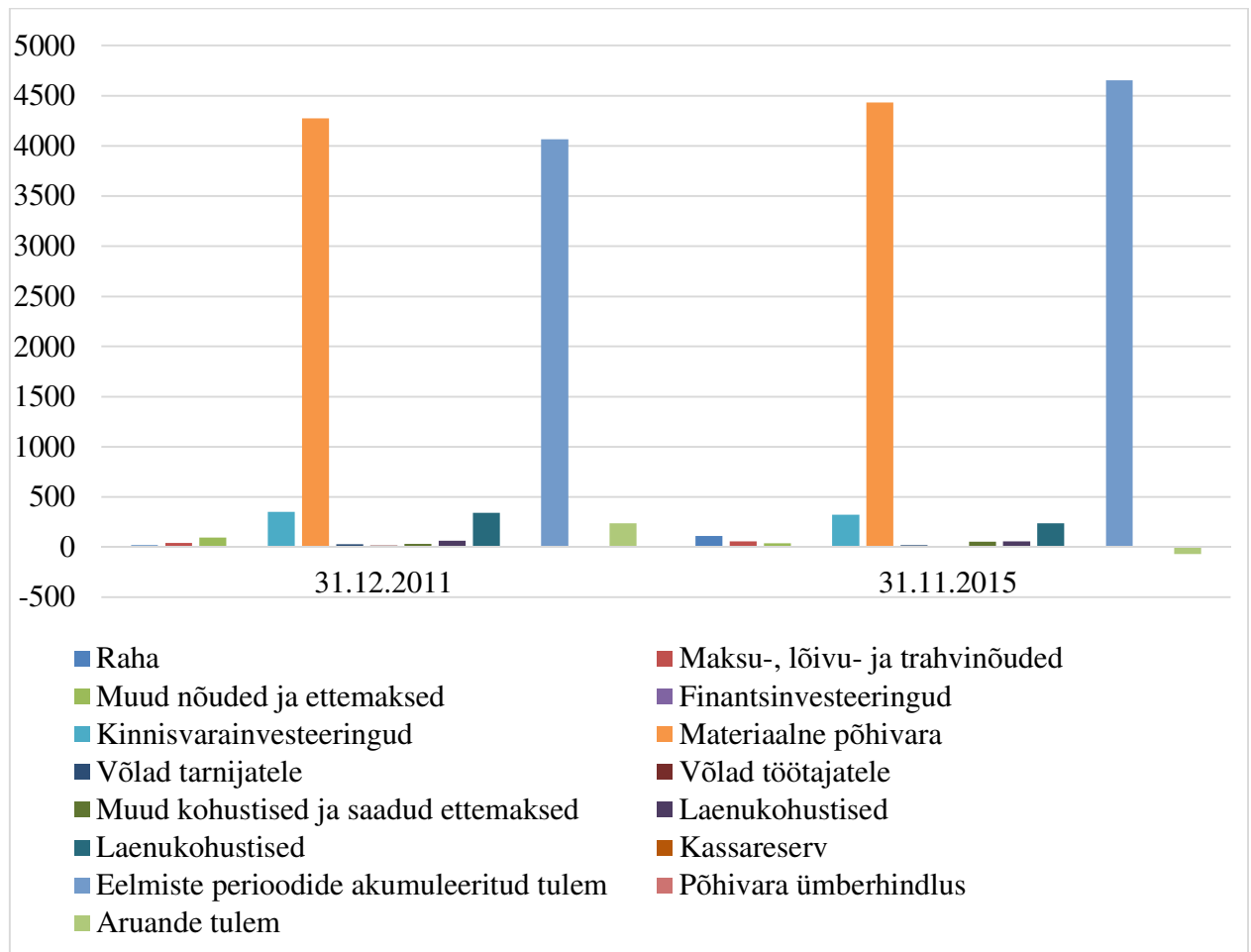
Joonis 6. Haanja valla passiva kirjete osakaal koguvarast seisuga 31.12.2011 ja 31.12.2015

Jooniselt 6 näeme, et mõlemal aastal suurema osa kohustistest ja netokapitalist moodustab eelmiste perioodide akumulieeritud tulem, mis 2011. aastal moodustab 84,93% ja 2015. aastal 93,75% passivast. Eelmiste perioodide akumulieeritud tulemi suur osakaal on seotud sellega, et kohalike omavalitsuste eesmärk ei ole kasumi teenimine ning juhtkonnal pole võimalik endale dividende välja maksta.

Kohustistest suurema osa moodustavad pikaajalised laenukohustised, moodustades 2011. aastal 7,15% ning 2015. aastal 4,78% kohustistest ja netokapitalist. Haanja valla pikaajalised laenukohustised on pangalaenu, mille maksetähtaeg on üle ühe aasta, mis seisuga 31.12.2015 on 237,40 tuhat eurot. Haanja vallas võetakse pangalaenu investeringuteks peamiselt

põhivarasse. Pikaajaliste pangalaenude osa, mis kuulub tagastamisele järgmise 12 kuu jooksul kajastatakse lühiajalistena.

Järgmisena koostati Haanja valla bilanssi horisontaalanalüüs, võttes baasaastaks 2011 ning seda võrreldes 2015. aastaga. Horisontaalanalüüsi tulemused on välja toodud joonisel 7.

Joonis 7. Haanja valla bilanss seisuga 31.12.2011 ja 31.12.2015 (tuhat eurot)

Teostades Haanja valla horisontaalanalüüsi selgus, et võrreldes 2011. aastaga bilansimaht ei ole oluliselt muutunud, suurenes 3,66% võrra. Aktiva poolel suurenes kõige rohkem raha kirje 19,40 tuhat eurost 111,19 tuhat euroni (476,80% võrra). 31.12.2015 seisuga on Haanja vallas 111,90 tuhat eurot, millest 7,50 tuhat eurot on sularaha jääk kassas, 101,50 tuhat eurot arvelduskontod pankades (SEB Pank, Swedbank, Danske bank) ning 2,90 tuhat eurot deposiidid pankades. 2015. aastal rahalt ja rahaturufondi osakutelt teenitud intressitulu on

2015. aastal 0,20 tuhat eurot. Aktiva poolel vähenes kõige rohkem muude nõuete ja ettemaksude kirje 94,60 tuhat eurost 38,40 tuhat euroni (59,41% võrra). Muutus on tingitud sellega, et seisuga 31.12.2011 on saamata finantseerimine 80,30 eurot ning seisuga 31.12.2015 15,70 tuhat eurot. Passiva poolel suurenes kõige rohkem põhivara ümberhindluse kirje 350% võrra, mis on tingitud sellega, et seisuga 31.12.2011 on antud näitaja 0. Kõige rohkem vähenes aruande aasta tulem 236,80 tuhat eurost -71,40 tuhat euroni. 2015. aasta negatiivne tulem on seotud sellega, et Haanja vald on saanud mõnede projektide finantseerimiseks rahalised vahendid 2014. aastal, kuid realselt teostati töid ning väljamakseid 2015. aastal. Jooniselt 7 ja lisas 2 toodud 2011–2015 bilansside koondtabelist selgub, et terve vaadeldava perioodi jooksul on Haanja valla bilanss olnud stabiilne.

Viimasena teostatakse Haanja valla suhtarvude analüüsi perioodil 2011–2015. Leitakse avaliku sektori organisatsioonide finantsseisundi kirjeldavaid suhtarve – põhitegevuse tulem ja netovõlakoorumus ning nii era- kui ka avalikule sektorile omaseid suhtarve – likviidsussuhtarvud ja finantsvõimenduse suhtarvud.

Kohaliku omavalitsuse finantsseisundit hinnatakse eelkõige järgmise kahe näitaja alusel: põhitegevuse tulem ja netovõlakoorumus. Kohalikele omavalitsustele on seadusega kehtestatud piirangud antud näitajatele. Vastavalt kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusele (edaspidi – KOFS) § 33 peab põhitegevuse tulemi (põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe) väärtus olema aruandeaasta lõpu seisuga positiivne. (KOFS § 33) Tabelis 4 on välja toodud Haanja valla põhitegevuse tulem majandusaasta lõpu seisuga aastatel 2011 – 2015. Tabelist 4 näeme, et Haanja valla põhitegevuse tulem on vaadeldaval perioodil olnud alati positiivne.

Tabel 4. Haanja valla põhitegevuse tulem aastatel 2011–2015 (tuhat eurot) (Autori koostatud Haanja valla finantsaruannete põhjal)

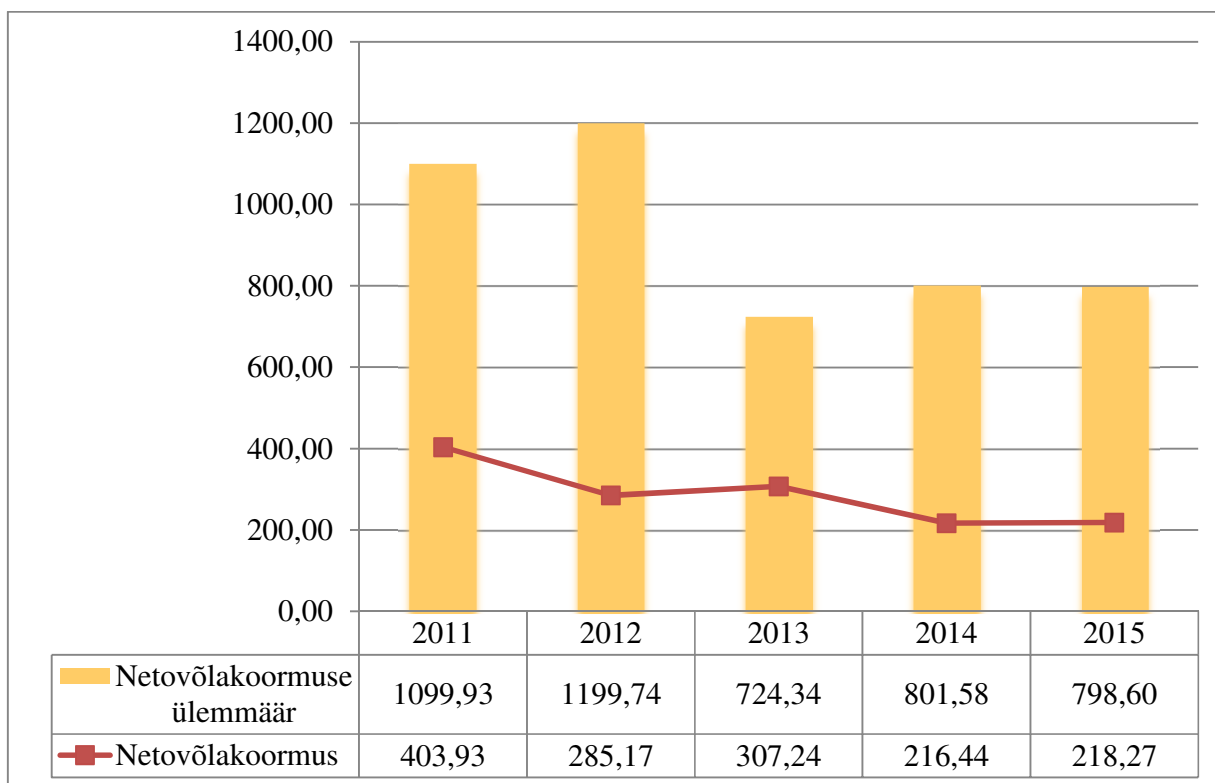
	2011	2012	2013	2014	2015
Põhitegevuse tulud	1099,93	1199,74	1207,24	1335,96	1331,21
Põhitegevuse kulud	-975,28	-985,44	-1095,75	-1215,31	-1240,25
Põhitegevuse tulem	124,65	214,30	111,49	120,65	90,96

KOFS sätestab, et netovõlakoormuse ülemmääraks põhitegevuse tulude summa, juhul, kui antud näitaja on väiksem kui kuuekordne põhitegevuse tulem. Kui põhitegevuse tulude summa on suurem kui kuuekordne põhitegevuse tulem, siis ülemmääraks on kas kuuekordne põhitegevuse tulem või 60% põhitegevuse tuludest olenevalt sellest, kumb neist on suurem. Netovõlakoormuse arvutamiseks lahutatakse võlakohustuste kogusummast likviidsete varade kogusumma. 2011–2015 aastate netovõlakoormuse ülemmäärad ja netovõlakoormused on toodud tabelis 5.

Tabel 5. Haanja valla netovõlakoormuse ülemmäärad ja netovõlakoormused aastatel 2011–2015 (tuhat eurot) (Autori koostatud Haanja valla finantsaruannete põhjal)

	2011	2012	2013	2014	2015
Põhitegevuse tulud	1099,93	1199,74	1207,24	1335,96	1331,00
Põhitegevuse tulem	124,65	214,30	111,49	120,65	90,96
Kuuekordne põhitegevuse tulem	747,90	1285,80	668,94	723,90	545,76
60% põhitegevuse tuludest	659,96	719,84	724,34	801,58	798,60
Netovõlakoormuse ülemmäär	1099,93	1199,74	724,34	801,58	798,60
Võlakohustused (laenukohustised ja toetusteks saadud ettemaksed)	423,33	343,97	369,24	306,34	330,17
Likviidsed varad	19,40	58,80	62,00	89,90	111,90
Netovõlakoormus	403,93	285,17	307,24	216,44	218,27

Aastatel 2011–2015 ei ületanud Haanja vallas netovõlakoormus ülemmäära, mis vastab seaduses toodud nõuetele (joonis 8).

Joonis 8. Haanja valla netovõlakooormus aastatel 2011–2015 (tuhat eurot) (Autori koostatud Haanja valla finantsaruannete põhjal)

Kohalike omavalitsuste maksevõime saab hinnata kasutades samad meetodid nagu erasektori organisatsioonide analüüsimisel. Haanja valla likviidsussuhtarvud on välja toodud tabelis 6.

Tabel 6. Haanja valla likviidsussuhtarvud aastatel 2011–2015 (Autori koostatud Haanja valla majandusaasta aruannete põhjal, autori arvutused)

Suhtarv	2011	2012	2013	2014	2015
Lühiajaline maksevõime kordaja	1,09	0,95	0,62	1,41	1,46
Likviidsuskordaja	0,14	0,47	0,30	0,73	0,80
Puhaskäibekapital varadest	0,003	-0,001	-0,015	0,010	0,013

Tabelist 6 näeme, et aastatel 2011–2013 on lühiajaline maksevõime kordaja nõrk ning järjest väheneb. Aastast 2014 on lühiajaline maksevõime rahuldav ning aastal 2015 on veelgi tõusnud. 2011– 2013 aastatel võis Haanja vallal olla probleeme lühiajaliste võlgnevuste

tasumisel, kuid 2014–2015 aastatel on olukord paranenud. Sarnaselt lühiajalise maksevõime näitajale on likviidsuskordaja nõrk aastatel 2011–2013. Ning aastatel 2014–2015 on olukord paranenud, antud näitaja on rahuldav ning järjest tõuseb. Puhaskäibekapitali varadest suhtarvu hindamisel selgub, et Haanja valla maksevõimetase oli kõige madalam 2012. ja 2013. aastatel, sest antud näitaja on negatiivne. 2014. aastal on maksevõimetase suurenenud, näitaja on positiivne ning 2015. aastal on olukord veel paranenud.

Haanja valla finantsvõimenduse suhtarvud on välja toodud tabelis 7.

Tabel 7. Haanja valla finantsvõimenduse suhtarvud aastatel 2011–2015 (Autori koostatud Haanja valla majandusaasta aruannete põhjal, autori arvutused)

Suhtarv	2011	2012	2013	2014	2015
Võlakordaja	10,11%	8,37%	8,16%	7,90%	7,60%
Soliidsuskordaja	89,89%	91,63%	91,84%	92,64%	92,40%
Omakapitali võlasiduvus	0,11	0,09	0,09	0,08	0,08
Intressikulude kattekordaja	17,91	11,08	47,51	-4,55	-14,59

Tabelist 7 näeme, et Haanja vallas on võlakordaja väga madal ning järjest väheneb (10,11%-st 7,60%-ni), mis tähendab, et Haanja vallas peaaegu ei kasutata võõrvahendeid varade soetamiseks. Haanja valla soliiduskordaja on vaadeldava perioodi jooksul kõrge, mis tähendab, et omakapitali osakaal finantseerimisel on kõrge. Tabelist 7 näeme, et vaadeldava perioodi jooksul on omakapitali võlasiduvus alati madal, mis tähendab, et kreditooridel puudub risk oma raha õigel ajal kätte saada. Tabelist 7 selgub, et Haanja valla intressikulude kattekordaja oli kõrge perioodil 2011–2013, mis tähendab, et vallas ei olnud raskusi pangalaenu tagasimaksmisega. 2014–2015 aastatel on antud näitaja negatiivne, mis viitab sellele, et intressikulud ei olnud kaetud. Muutused intressikulude kattekordajaga on seotud tegevustulemi muutustest. 2014. ja 2015. aastatel negatiivne tulem on seotud sellega, et vald sai toetusi projektide finantseerimiseks 2013. ja 2014. aastal, kuid töid teostati hiljem.

Haanja valla 31.12.2011 ja 31.12.2015 seisuga bilansside vertikaalanalüüsi teostamisel selgus, et suurema osa valla varadest moodustab põhivara, mõlemal aastal põhivara osakaal 89,31% koguvaradest. Haanja valla passiva poole suurema osa mõlemal aastal moodustab eelmiste

perioodide akumulereitud tulem, mis seisuga 31.12.2011 moodustas 84,93% ja 31.12.2015 93,75% passivast. Bilansi horisontaalanalüüs näitas, et aktiva poolel suurenes kõige rohkem raha kirje 476,80% võrra ning vähenes kõige rohkem muude nõuete ja ettemaksude kirje 59,41% võrra. Passiva poolel suurenes kõige rohkem põhivara ümberhindluse kirje 350% võrra ning vähenes aruande aasta tulem 236,80 tuhat eurost -71,40 tuhat euron.

Suhtarvude analüüsi teostamisel selgus, et aastatel 2011–2015 vastavad Haanja vallas kohalike omavalitsuste finantsseisundi hindamise olulised näitajad – põhitegevuse tulem ja netovõlakoorumus seadusega kehtestatud nõuetele. Likviidsussuhtarvude analüüsist selgus, et Haanja vallal oli raskusi lühiajaliste võlgnevuste tasumisel 2011–2013 aastatel, sest lühiajaline maksevõime, likviidsuskordaja ja puhaskäibekapital varadest on nõrgad, alates aastast 2014 on olukord paranenud, näitajad on rahuldavad ning järjest tõusevad. Kuigi likviidsuse näitajad on viimaste aastatega paranenud, peab Haanja valla juhtkond pöörama rohkem tähelepanu likviidsusele, sest on oluline, et vald saaks täita oma kohustusi ja edaspidi osutada valla elanikele teenuseid. Finantsvõimenduse suhtarvude analüüs näitas, et Haanja vallas kasutatakse maksimaalselt omavahendeid ning peaaegu ei kasutata võõrvahendeid varade soetamiseks. Haanja valla kreditooridel puudub risk oma raha õigel ajal kätte saada, kuna omakapitali võlasiduvus on madal. Intressikulude kattekordaja analüüsist selgus, et Haanja vallas ei olnud raskusi pangalaenu tagasimaksmisega aastatel 2011–2013. Negatiivne intressikulude kattekordaja viitab sellele, et aastatel 2014–2015 intressikulud ei olnud kaetud. Muutused intressikulude kattekordajaga on seotud tegevustulemi muutustest. 2014. ja 2015. aastatel negatiivne tulem on seotud sellega, et vald sai toetusi projektide finantseerimiseks 2013. ja 2014. aastal, kuid töid teostati hiljem.

KOKKUVÕTE

Finantsanalüüsi teostamine on finantsjuhtimise oluline osa nii erasektori kui ka avaliku sektori organisatsioonides, mille tulemusena hinnatakse möödunud, käesoleva ja tulevikus oodatava finantsolukorra.

Töö oli aktuaalne seoses Eesti Vabariigi poolt vastuvõetud haldusreformi seaduse ja määrusega, mille tulemusel moodustub uus haldusüksus Haanja valla, Misso valla, Mõniste valla, Rõuge valla ja Varstu valla ühinemise teel.

Töö oli uudne, sest autorile teadaolevalt ei ole Haanja vallas teostatud finantsanalüüsi, mis hõlmaks bilansi ja kasumiaruande horisontaal- ning vertikaalanalüüsi ning suhtarvude analüüsi.

Töö probleemiks oli anda ülevaade Haanja valla finantsolukorrast aastatel 2011–2015 ning anda soovitusi valla juhtkonnale edaspidiseks tegutsemiseks ning tutvuda Haanja valla elanike vallas toimuvate tegevustega.

Käesoleva töö eesmärk oli hinnata Haanja valla finantsseisundit aastatel 2011–2015.

Töö eesmärgi saavutamiseks püstitati esimene uurimisülesanne – anda ülevaade organisatsiooni finantsanalüüsist, selle eesmärgist ja meetoditest. Töö tulemisena selgus, et finantsanalüüs on finantsjuhtimise oluline osa, sest analüüsi läbiviimise tulemusel on võimalik hinnata organisatsiooni tegevuse tulemusi ning anda prognoosi tulevikuks. Finantsanalüüsi peamiseks meetoditeks on horisontaal- ja vertikaalanalüüs, rahavoogude analüüs ning suhtarvude analüüs.

Töö teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade kohaliku omavalitsuse spetsiifikast finantsanalüüsi teostamisel. Töös jõuti järelduseni, et avaliku sektori ja erasektori organisatsioonidel on palju erinevusi finantsanalüüsi teostamisel, mis tulenevad organisatsioonide erinevatest eesmärkidest. Peamiseks erinevuseks on tegutsemise eesmärk –

avaliku sektori eesmärgiks on heaolu tõstmine ühiskonnas, mitte kasumi teenimine. Seetõttu ei ole kohalikus omavalitsuses ja ka teistes avaliku sektori organisatsioonides teostada kasumlikkuse finantsanalüüsi. Samuti kohaliku omavalitsuse finantsanalüüsi teostamise spetsiifikaks on see, et antud organisatsioonid sõltuvad palju riiklikust olukorrast, majanduslikest, poliitilistest ja sotsiaalsetest tingimustest. Aga on ka sarnasusi erasektori ja avaliku sektori organisatsioonide finantsanalüüsi teostamisel – oluline on teostada maksevõime analüüsi, et hinnata, kas organisatsioonil on piisavalt vahendeid kohustuste õigeaegseks täimiseks ning võõrkapitali kasutamise analüüsi, et hinnata, mis määral kasutab organisatsioon võõrvahendeid ja kas on tal võimalust maksta sellega seotud kulutusi.

Töö kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida Haanja valla tulusid–kulusid aastatel 2011–2015. Haanja valla tulude–kulude analüüsi teostamise selgus, et 2011–2013 aastatel olid Haanja valla peamiseks tuluallikaks saadud toetused ning aastatel 2014–2015 olid maksutulud. Perioodil 2011–2015 maksutulud järjest tõusavad ning kuna elanikke arv väheneb, viitab see elanike palgatõudele. Nii 2011. aastal, kui ka 2015. aastal peamiseks kululiigiks on muud tegevuskulud, millest suurema osa moodustavad kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud ning suuruselt teiseks kululiigiks on töjõukulud. 2015. aastal ületasid Haanja valla kulud valla tulusid, valla juhtkond peab jälgima, et antud situatsioon ei korduks ning selleks on oluline pöörata tähelepanu sellele, et tulud ei sõltuks ühest allikast, oluline on jaotada tuluallikad.

Töö neljandaks uurimisülesandeks oli teostada Haanja valla finantsseisundi analüüs tuginedes teoreetilises osas kirjeldatud meetoditele. Töö tulemisena selgus, et suurema osa Haanja valla varadest moodustab põhivara, 2011. ja 2015. aastal on põhivara osakaal 89,31% koguvaradest. Haanja valla passiva poole suurema moodustab eelmiste perioodide akumulieeritud tulem, mis seisuga 31.12.2011 moodustas 84,93% ja 31.12.2015 93,75% passivast, mille põhjuseks on see, et juhtkonnal pole võimalik endale dividende välja maksta. 2015. aastal on võrreldes 2011. aastaga vähenenud aruande aasta tulem 236,80 tuhat eurost -71,40 tuhat euron, mis on seotud sellega, et Haanja vald on saanud mõnede projektide finantseerimiseks rahalised vahendid 2014. aastal, kuid realselt teostati töid ning väljamakseid 2015. aastal. Suhtarvude analüüsi teostamisel selgus, et kohaliku omavalitsuse finantsseisundi hindamise olulistele näitajad – põhitegevuse tulem ja netovõlakoorumus vastavad Haanja vallas seaduses toodud

nõuetele 2011–2015 aastatel. Haanja vallas esines lühiajaliste võlgnevuste tasumisel eriti aastatel 2011–2013, kui likviidsussuhtarvud olid nõrgad, alates aastast 2014 on olukord paranenud ning 2014–2015 aastatel on antud näitajad rahuldavad. Vaatamata sellele peab Haanja valla juhtkond pöörama rohkem tähelepanu likviidsusele, et vald saaks täita oma kohustusi õigeaegselt. Finantsvõimenduse suhtarvude analüüsi teostamisel selgus, et vaadeldava perioodi jooksul kasutati Haanja vallas maksimaalselt omavahendeid ning peaaegu ei kasutata võõrvahendeid varade soetamiseks. Intressikulude kattekordaja analüüsis näitas, et Haanja vallas ei olnud raskusi pangalaenu tagasimaksmisega aastatel 2011–2013, kuid aastatel 2014–2015 intressikulud ei olnud kaetud. Muutused intressikulude kattekordajaga on seotud tegevustulemi muutustest.

Edaspidi võiks teostada Haanja valla kompleksanalüüsi, mida kirjeldab Michael H. Granof oma raamatus.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Alver J., Reinberg L.** (2002), Juhtimisarvestus. Tallinn: Deebet. 431 lk.
2. **Carlson D.** (2015). How financial management differs between the public and private sectors – and why you need to know. *Young Adult Money*
<http://www.youngadultmoney.com/2015/05/24/how-financial-management-differs-between-the-public-and-private-sectors-and-why-you-need-to-know/> (26.04.2017)
3. Finantsjuhtimine ja finantseerimine. *Rahandusministeerium*. <http://www.fin.ee/finantsjuhtimine-ja-finantseerimine> (22.02.2017)
4. **Granof, M. H.** (2001). Government and not-for-profit accounting, 2nd Edition, United States of America: John Wiley & Sons, inc. 716 lk.
5. **Kallas K.** (2002). Finantsarvestuse alused. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda. 336 lk.
6. **Kara E.** (2012). Financial analysis in public sector accounting: an example of EU, Greece and Turkey. *European journal of scientific research*. 89lk.
7. Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus (lühend - KOFS). (vastu võetud 16.09.2010, jõustumine 01.01.2011) – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/130062015047> (22.12.2016)
8. **Kõomägi M.** (2006). Ärirahandus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. 276 lk.
9. **Moorhead, J.** (2016). The importance of financial analysis in public sector decision-making. *Virgin Islands Daily News*. [on-line] (26.04.2017)
10. **Reinberg, L.** (1999). Firma aastaaruanne. Tallinn: Deebet. 93 lk.
11. RTJ 5 Materiaalne ja immateriaalne põhivara (muudetud 2016) *Riigiteataja*
[https://www.riigiteataja.ee/akt/3020/3201/6001/RTJ%205%20Materiaalne%20ja%20immateriaalne%20p%C3%B5hivara%20\(2016\).pdf#](https://www.riigiteataja.ee/akt/3020/3201/6001/RTJ%205%20Materiaalne%20ja%20immateriaalne%20p%C3%B5hivara%20(2016).pdf#) (22.02.2017)
12. RTJ 6 Kinnisvarainvesteeringud (muudetud 2016) *Riigiteataja*
[https://www.riigiteataja.ee/akt/3020/3201/6001/RTJ%206%20Kinnisvarainvesteeringud%20\(2016\).pdf](https://www.riigiteataja.ee/akt/3020/3201/6001/RTJ%206%20Kinnisvarainvesteeringud%20(2016).pdf) (22.02.2017)
13. RV0282: Rahvastik soo, vanuserühma ja haldusüksuse või asustusüksuse liigi järgi, 1. jaanuar. – *Eesti Statistika andmebaas*. <http://pub.stat.ee/> (22.02.217)
14. **Rünkla J.** (2003). Ärianalüüs. Tallinn: Külim. 182 lk.

15. **Subramanyam, K. R, Wild J.J.** (2009). Financial Statement Analysis. 10th Edition, United States of America: Quebecor World Dubuque Inc. 685 lk.
16. **Tearu, A., Krumm, E.** (2005). Ettevõtte finantsjuhtimine. Tallinn: Kirjastus Pegasus. 223 lk.

SUMMARY

Financial analysis is a major part of financial management, which allows organisation to evaluate previous, current and prospective financial situation.

The research was topical with regard to the Administrative Reform Act and regulation, passed in the Republic of Estonia, which result in formation of a new administrative unit by merging Haanja parish, Misso parish, Mõniste parish, Rõuge parish and Varstu parish.

The research was innovative as, according to the author, no financial analysis was performed in Haanja parish, which would have covered the horizontal and vertical analysis of balance and income statement and ratio analysis.

The research problem was to give an overview of Haanja parish financial situation in the period of 2011–2015, to provide recommendations to the parish administration for further operational activities, and introduce activities carried out in the parish to Haanja parish residents.

The goal of this Bachelor's Thesis was to evaluate the financial situation of Haanja parish in the years of 2011–2015.

To achieve the goal, the author formulated the first research task – to study the financial analysis of the organisation, the aims and methods of the analysis. The research showed that financial analysis is the significant part of financial administration since the results of such analysis allows to evaluate the outcomes of the organisational performance and give outlooks for the future. The principal methods of financial analysis include a horizontal and vertical analysis, cashflow analysis and ratio analysis.

The second research task was to give an overview of the local government specifics for compilation of financial analysis. The author reached a conclusion that the public sector organisations and the private sector organisations feature a lot of differences in compilation of

financial analysis, which result from different aims of organisations. The principle difference lies in the goal of operating – the goal of public sector is raising well-being in society, not earning profit. Therefore, no financial analysis of income is made for local governments or other public sector organisations. In addition, the specifics of performance of local government financial analysis is a fact that public sector largely depends on the situation in the county, economic, political and social conditions. However, there are also similarities in performance of financial analysis for private sector and public sector organisations – where it is important to make analysis of ability to meet payments in order to evaluate whether organisation has enough finance to fulfil obligations in due time; and to make analysis of employment of external finance in order to evaluate to which extent organisation employs external finance and whether it is able to pay costs related to employment of external finance.

The third research task was to analyse income & costs of Haanja parish over the period of 2011–2015. The analysis of income and costs of Haanja parish revealed that in 2011–2013 the key sources of Haanja parish were the received grants and in 2014–2015 – income from taxes. Over the period of 2011–2015 tax income was steadily growing, and, since the population was decreasing, it may refer to a growth of salaries. Both in 2011 and 2015 the main types of costs were other operational costs, of which the bigger share was formed by real estate, building and spaces management costs while the second biggest type of costs were labour costs. Hence in 2015 costs in Haanja parish exceeded income, the parish administration should avoid a repeated occurrence of such situation and pay attention to income, which should not depend on a single source, and that income sources are separated.

The fourth research task was to perform the financial analysis of Haanja parish, based on the methods described in the theoretical part of the research. The analysis demonstrated that capital assets make the biggest share of Haanja parish assets, in 2011 and 2015 a share of capital assets was 89.31% of total assets. The biggest share of Haanja parish Equity and Liabilities is formed by accumulated return of the previous periods, which as of 31.12.2011 was 84.93%, and as of 31.12.2015 – 93.75% of Equity and Liabilities, the reason behind – the administration cannot pay dividends to themselves. In 2015, the return of the reporting year, compared to 2011, decreased from 236.80 thousand euro to 71.40 thousand euro, the reason is that Haanja parish received finance for some projects in 2014, though works were actually

performed and the payments made in 2015. The ratio analysis showed that the key indicators of evaluation of the local government financial situation – income from the main operational activities and net indebtedness in Haanja parish in 2011–2015 comply with the requirements of the law. Haanja parish experienced certain difficulties in payment of the short-term liabilities in 2011–2013, when liquidity ratios were weak, while since 2014 the situation had improved and in 2014–2015 the corresponding indicators were satisfactory. Regardless of the above-said, the administration of Haanja parish should pay more attention to the liquidity so that the parish could meet their liabilities in due time. The ratio analysis of financial leverage showed that over the reviewed period, Haanja parish administration used maximum of internal funds and in most cases avoided employing external capital to purchase assets. The interest coverage ratio analysis showed that Haanja parish did not experience difficulties with recovery of a bank loan in 2011–2013, however, in 2014–2015 the interest costs were not covered. The changes in interest coverage ratio are related to changes in income from the operational activity.

Further, the research could be extended and the complete analysis of Haanja parish performed, based on the methodology, introduced in a book by Michael H. Granof.

LISAD

**Lisa 1. Haanja valla 2011-2015 tulemiaruanne koondatud andmed
(tuhandetes eurodes)**

	2011	2012	2013	2014	2015
Tegevustulud	1485,9	1367,2	1681,5	1399,3	1367,6
Maksutulud	434,3	495,2	505,4	637,2	634,5
Tulud kaupade ja teenuste müügist	179,1	200,5	216,9	198,6	218,5
Saadud toetused	851,8	658,4	946,3	561,2	504
Muud tegevustulud	20,7	13,1	12,9	2,3	10,6
Tegevuskulud	-1235,2	-1255,3	-1401,2	-1423,4	-1434,7
Antud toetused	-95,6	-103,1	-79,2	-93,9	-90,8
Tööjõukulud	-420,3	-429,6	-496,5	-554,7	-571,5
Muud tegevuskulud	-516,6	-508,5	-618,9	-583,6	-594,3
Põhivara amortisatsioon ja ümberrhindlus	-202,7	-214,1	-206,6	-191,2	-178,1
Tegevustulem	250,7	111,9	280,3	-24,1	-67,1
Finantstulud ja -kulud	-13,9	-9,7	-5,7	-4,9	-4,3
Intressikulu	-14	-10,1	-5,9	-5,3	-4,6
Tulu hoiustelt ja väärtpaberitelt	0,1	0,4	0,2	0,4	0,3
Aruandeaasta tulem	236,8	102,2	274,6	-29	-71,4

Lisa 2. Haanja valla 2011-2015 bilansside koondatud andmed (tuhandetes eurodes)

	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015
Varad kokku	4787,9	4808,6	5096,8	5022,9	4963,3
Käibevara kokku	155,2	120	128,8	173,6	204,4
Raha	19,4	58,8	62	89,9	111,9
Maksu-, lõivu- ja trahvinõuded	41,2	41,4	44	48,7	54,1
Muud nõuded ja ettemaksed	94,6	19,8	22,8	35	38,4
Põhivara kokku	4632,7	4688,6	4968	4849,3	4758,9
Finantsinvesteeringud	4	4,1	4,1	4,1	4,1
Kinnisvarainvesteeringud	352,5	344,9	337,2	329,5	321,9
Materiaalne põhivara	4276,2	4339,6	4626,7	4515,7	4432,9
Kohustised ja netovara kokku	4787,9	4808,6	5096,8	5022,9	4963,3
Lühiajalised kohustised kokku	141,8	125,9	207,8	123,5	139,8
Võlad tarnijatele	29,3	32,1	18,1	27,7	20
Võlad töötajatele	16,6	9,2	7,5	14,1	7,4
Muud kohustised ja saadud ettemaksed	30,4	17,3	21,4	26,2	53,6
Laenukohustised	65,5	67,3	160,8	55,5	58,8
Pikaajalised kohustised kokku	342,2	276,6	207,9	246,4	237,4
Laenukohustised	342,2	276,6	207,9	246,4	237,4
Netovara kokku	4303,9	4406,1	4681,1	4653	4586,1
Kassareserv	0,6	0	0	0	0
Eelmiste perioodide akumuleeritud tulem	4066,5	4303,9	4406,1	4681,1	4653
Põhivara ümberhindlus	0	0	0,4	0,9	4,5
Aruandeaasta tulem	236,8	102,2	274,6	-29	-71,4

Mina, _____ Anastassia Ariskina _____,
(*autori nimi*)

sünniaeg 29.03.1986,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud lõputöö

_____ Haanja valla finantsseisund 2011–2015 _____,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Uno Silberg _____,
(*juhendaja nimi*)

1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,

1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja

1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor _____
(*allkiri*)

Tartu, _____
(*kuupäev*)

Juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

(*juhendaja nimi ja allkiri*)

(*kuupäev*)